

ΜΠΕΡΤΟΛ ΜΠΡΕΧΤ ΠΟΙΗΜΑΤΑ

**ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ
ΜΑΡΙΟΥ ΠΛΩΡΙΤΗ
ΘΕΜΕΛΙΟ**

ε· έκδοση

BERTOLT BRECHT
ПОИХМАТА



BERTOLT BRECHT

ΠΟΙΗΜΑΤΑ

Μετάφραση
ΜΑΡΙΟΥ ΠΛΩΡΙΤΗ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΘΕΜΕΛΙΟ

ISBN 960-310-109-5

© Γιάτην έλληνική γλώσσα, 2000
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΘΕΜΕΛΙΟ, Σάλωνας 84
τηλ. 36 08 180, 36 02 646
e-mail: info@themelio-ekdoseis.gr.

ΠΡΟΛΟΓΙΣΜΑ

Πολύ πιό φημισμένος σάν δραματουργός και σάν είκονοκλάστης της οκηνής, ό Μπρέχι λογαριάζεται ώστισσο άπό άρκειούς συμπατιώτες του μεγαλύτερος ποιητής παρά συγγραφέας ή θεωρητικός τοῦ θεάτρου. Φυσικά, τέτοιες διακρίσεις και συγκρίσεις δχι μόνο άσκοπες είναι, άλλα και βασικά λαθεμένες, αν δχι οκόπιμα παραπλανητικές. Γιατί ό αντιάτικης ποιητής της οκηνής και τοῦ σίχου, διάτανεωτής της θεατρικής θεωρίας και πράξης, κι ό επικός της πολιτικής πάλης, άποτελοῦν ένα άδιασπαστο «όλον», που μάχεται γιά την άλλαγή της κοινωνίας και των άτόμων μ' δλους τούς έκφραστικούς τρόπους. Δέν είναι «πρωτεϊκός» δ Μπρέχι άλλα πολυεδρικός στήν άμετανίκητη προσπάθειά του «νά συγκινήσει, νά διασκεδάσει, ν' άλλαξει τούς θεατές - άκροατές - άναγνωστες του.

Η καθανιό ποιητική γραφή σιάδηκε ή πρώτη και μόνιμη έκφραστική τοῦ Μπρέχι, άπ' τά 13 του χρόνια ώς τό ύδατιό του. Πάνω άπό χίλια ποιήματα, πολύσιχα και λιγόσιχα, έγραψε σιά 45 τούτα χρόνια — πότε άκολουθώντας τίς καθιερωμένες φόρμες, πότε παραδόντας τις, πάντα καινοτομώντας σιή γλώσσα και σιήν ούσια. Άλλοτε «έμπρεσοινιστική» κι άλλοτε δραματικά ή έπικά λυρική, άλλοτε «διδακτικά» κι άλλοτε σαρδαναρικά κοινωνικολιπική, ή ποίησή του δέν είναι μόνο μιά άντιδραση στόν ύστερο γερμανικό κλασσικομαντισμό. Είγαι, πάγω και πρῶτα άπ' δλα, ποίηση πού φωτίζει τή ζωή και διαφωτίζει τούς άνθρωπους, γιά νά τήν κάνουν βιώσιμη.

Πέντε συλλογές-έκλογές άπ' τά ποιήματα ανιά έκδόθηκαν δσο ζούσε δ Μπρέχι: «Προσευχητάρι τοῦ Μπέρτολτ Μπρέχτ» (Bertolt Brechts Hauspostille, Βερολίνο, 1927), «Τραγούδια, Ποιήματα, Χορικά» (Lieder, Gedichte, Chöre, Παρίσι, 1934), «Ποιήματα τοῦ Σδέντμποργκ» (Svendborger Gedichte, Κοπεγχάγη, 1939), «Έκατο ποιήματα» (Hundert Gedichte Βερολίνο, 1951), «Μπευκόδιανά Έλεγεῖα»

(Buckower Elegien, Βερολίνο, 1953). Μετά τό δάγατό του, τά ποιητικά του "Απαντα ἔχονν περιλάβει καί πλῆθος ἀνέκδοτα ποιήματά του — πού ἄγνωστο ἄν δ' ὕδιος ἥθελε νά δοῦν τό φῶς..."

Οι μεταφράσεις πού δημοσιεύονται εδώ — ἄλλες παλιότερες κι ἄλλες πρόσφατες — χωρίστηκαν σέ πέντε μέρη, μὲν βάση τόπο γραφῆς τῶν ποιημάτων. Γιατί οἱ διάφορες μετοικεσίες καὶ περιπλανήσεις τοῦ Μπρέχι — ἀπ' τή βαναψική γενέτειρά του στό μεσοπολεμικό, προχιλευτικό Βερολίνο, ἀπ' τή χιιλερόβλητη πατρίδα του σήμερν δδύσσεια τῆς ἐξορίας, κι ἀπ' τήν ἀπόγνωση τῆς ξενιτιᾶς στόν ἐλπιδοφόρο γυρισμό — ἀντιστοιχοῦν σ' ἄλλες τίσες οιχοφέρες τῆς πνευματικῆς πορείας τοῦ ποιητῆ.

"Ἐνα ἔκιο μέρος τῆς ἔκδοσης αὐτῆς ἀποτελεῖ μιά ἐπιλογή ἀπό τά «Ποιήματα ἀπό τήν Ἀγορά τοῦ Χαλκοῦ» (Gedichte aus dem Messingkauf), πού δημοσιεύτηκαν στό Τετράδιο 14 τῶν «Δοκιμῶν» (Versuche, 1955). Ἡ «Ἀγορά τοῦ Χαλκοῦ» εἶναι ἔνα θεωρητικό ἔργο γιά τό θέατρο, πού ἀρχισε νά τό γράφει ὁ Μπρέχι ἀπ' τό 1939 κι ἔμεινε ἀνολοκλήρωτο. Σύντομη περίληψή του — δπως λέει δ' ὕδιος — ἀποτελεῖ τό γνωστό «Μικρό Ὀργανο γιά τό Θέατρο» (Kleines Organon für das Theater, 1948).

Δέν θ' ἀναμασήσουμε τό ποιητικό «προσπαθήσαμε νά μείνουμε πιστοί στό ὑφος καί στό πνεῦμα τοῦ ποιητῆ». Μιά τέτοια προσπάθεια εἶναι αὐτονόητο χρέος κάθε μεταφραστῆ. Καί δέ χρειάζεται καμιάν «ἔξαρση»...

M. Πλ.

BAYAPIA (1919-1923)

ΥΜΝΟΣ ΣΤΟ ΘΕΟ

[Hymne an Gott]

1

Βαθιά στίς σκοτεινές κοιλάδες πεθαίνουνε οἱ πεινασμένοι.
'Αλλά ἐσύ τούς δείχνεις τό ψωμί, καὶ τούς ἀφήνεις νά πεθαίνουν.
'Εσύ ἔχεις θρονιαστεῖ αἰώνιος κι ἀόρατος
κι ἀστράφτεις ἀνελέητος πάνω ἀπ' τό αἰώνιο Σχέδιό σου.

2

"Αφησες νά πεθάνουνε οἱ νέοι κι οἱ χαροκόποι
μά αὐτούς πού θέλα ν νά πεθάνουν, δέν τούς ἀφησες...
Πολλοί ἀπό κείνους πού τώρα ἔχουν σαπίσει
πιστεύανε σέ σένα, καὶ πεθάναν γεμάτοι ἐμπιστοσύνη.

3

"Αφησες τούς φτωχούς φτωχοί νά μείνουνε χρόνια καὶ χρόνια
γιατί ήτανε οἱ πόθοι τους πιό ὅμορφοι ἀπ' τόν Παράδεισό σου.
Πεθάνανε, ἀλίμονο, πρίν δοῦν τό φῶς σου
πεθάνανε μακάριοι, ὅμως — καὶ σαπίσαν παρευθύς.

4

Λένε πολλοί πώς δέν ὑπάρχεις καὶ τόσο τό καλύτερο.
Μά πώς μπορεῖ νά μήν ὑπάρχει αὐτό πού μπορεῖ ἐτσι νά
ξεγελᾶ;
'Αφοῦ τόσοι καὶ τόσοι: ζοῦνε ἀπό σένα καὶ δέ μποροῦν χωρίς
ἐσένα νά πεθάνουν —
πές μου, τί σημασία ἔχει — τ' ὅτι δέν ὑπάρχεις;

(1919)

ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΓΙΑ ΤΗ ΜΗΤΕΡΑ ΜΟΥ

[Lied von meiner Mutter]

1. Τή μορφή της δέν τή θυμάμαι πιά πῶς ήταν πρίν οἱ πόνοι της ἀρχίσουν. Ἀποκαμωμένη, ἀνασήκωνε τά μαῦρα τά μαλλιά της ἀπ' τό ξεσαρκωμένο μέτωπό της — τό βλέπω ἀκόμα κεῖνο τό χέρι νά σαλεύει.
2. Χειμῶνες εἶκοσι τή φοθερίσαν, τά βάνασά της δέν εἶχανε σωσμό, κι ὁ θάνατος ντρεπόταν σάν τή ζύγωσε. Καί τότε πέθανε, καὶ τό κορμί της ήτανε σάν παιδιοῦ κορμί.
3. Στό δάσος εἶχε μεγαλώσει.
4. Πέθανε ἀνάμεσα σέ πρόσωπα πού χαν τραχύνει βλέποντάς την τόσον καιρό νά ξεψυχάει. Τή συγκρέσαμε πού ἔτσι βασανίστηκε, μά κείνη εἶχε χαθεῖ ἀνάμεσα στά πρόσωπά μας, προτοῦ νά σθήσει δλότελα.
5. Τόσοι καὶ τόσοι μᾶς ἀφήνουνε, χωρίς νά τούς κρατήσουμε. "Ἐχουμε πεῖ τό καθετί, τίποτα πιά δέν ἔχει ἀπομείνει ἀνάμεσα σέ μᾶς κι ἐκείνους, σκληραίνουνε τά πρόσωπά μας σάν χωρίζουμε. Κι δμως, τό πιό σπουδαῖο δέν τό εἴπαμε, μόνο ἀναμασούσαμε τ' ἀσήμαντα.
6. "Ω, γιατί τά πιό σπουδαῖα νά μήν τά ποῦμε, ήτανε τόσο εὔκολο, καὶ τώρα θά κολαστοῦμε γιά τή σιωπή μας. Εὔκολες ήταν λέξεις,

σφίγγονταν πίσω ἀπό τά δόντια μας. Καθώς γελούσαμε ἔπεσαν,
καὶ τώρα τό λαιμό μας πνίγουν.

7. Τό δεῖλι χτές, πρωτομαγιά, ἐπέθανε ἡ μητέρα μου! Καὶ δέ
μπορῶ, ἀπό τή γῆ νά τήνε ξεριζώσω μέ τά νύχια μου!

(1920)

ΣΤΗ ΜΗΤΕΡΑ ΜΟΥ

[Meiner Mutter]

Κι ὅταν ἔσβησε, τήν ἀποθέσανε στή γῆ.
Ἄνθη φυτρώνουν, πεταλοῦδες παιχνιδίζουν πάνωθέ της...
Ήτανε τόσο ἀλαφριά πού μόλις έδραινε τό χῶμα.
Πόσος πόνος χρειάστηκε γιά νά τήν κάνει τόσο ἀνάλαφρη!

(1920)

ΓΙΑ ΤΟ ΦΤΩΧΟ ΜΗ. ΜΠ.

[Vom armen B.B.]

1

Ἐγώ, ὁ Μπέρτολτ Μπρέχτ, είμαι ἀπ' τά μαῦρα δάση.
Σπίς πολιτείες μ' ἔφερε ἡ μητέρα μου
σάν ἥμουν μέσα στό κορμί της. Κι ἡ παγωνιά τοῦ δάσους
θά μείνει ἐντός μου ὡς τή στερνή τή μέρα μου.

2

Τήν πολιτεία τῆς ἀσφάλτου νιώθω σπίτι μου. Ἀπ' τήν ἀρχή
μέ σ্লα τ' ἄχραντα μυστήρια ἐφοδιασμένος:
Μ' ἔφημερίδες. Μέ καπνό. Καί μέ κονιάκ.
Τεμπέλης καί καχύποπτος καί, τελικά, εὐχαριστημένος.

3

Μέ τούς ἀνθρώπους είμαι φιλικός. Φοράω
σκληρό καπέλο ἀφοῦ ἔτσι εἰν' ὁ συρμός τους.
Λέω: Είναι ζῶα πού παράξενα μυρίζουν.
Καί λέω πάλι: Δέ θαρίέσαι, είμαι ὅμοιός τους.

4

Στίς ἀδειες κουνιστές μου πολυθρόνες καθίζω
δυό - τρεῖς γυναῖκες κάποτε τά πρωινά.
Κι ἀνέμελα τίς βλέπω καί τούς λέω:
Στήν ἀφεντιά μου, νά ποντάρει δέν μπορεῖ καμιά.

5

Κατά τό θράδυ, μαζεύω ἄντρες γύρω μου.

«Τζέντλεμαν» προσφωνοῦμε ό ἔνας τόν ἄλλον μέ σπουδή.

Βάζουν τά πόδια τους ἀπάνω στό τραπέζι μου

καὶ λέν: «Θά φτιάξουν τά πράγματα γιά μᾶς». Καί δέ ρωτάω:

«Πότε δηλαδή;»

6

Κατά τό χάραμα, στό γκρίζο φῶς, τά ἔλατα κατουρᾶνε

καὶ τά ζωύφιά τους, τά πουλιά, νά κράζουν ἀρχινᾶνε ἔνα - ἔνα.

Τήν ὥρα αὐτή, στήν πόλη, ἐγώ στραγγίζω τό ποτήρι μου,

πετάω τή γόπα μου κι ἀποκοιμιέμαι ταραγμένα.

7

Γενιά ἐλαφρόμυαλη, στρωθήκαμε σέ σπίτια

πού λέγαμε πώς θά κρατήσουνε παντοτινά.

(Ἐπι τίσαμε τά ψηλά σαρδελοκούτια τοῦ Μανχάτταν

καὶ τίς λιγνές κεραίες πού δ' Ἀτλαντικός ἀναγελᾶ).

8

'Από τίς πολιτεῖες αὐτές δέ θ' ἀπομείνει παρά ὅ,τι ἀνάμεσά τους
πέρασε: δέ ἀνεμος!

Χαρά δίνει τό σπίτι στό φαγά: κι αὐτός τ' ἀδειάζει μονομιᾶς.

Ξέρουμε δά πώς εἴμαστε περαστικοί

καὶ τίποτ' ἀξιομνημόνευτο δέ θά ρθει ἔπειτ' ἀπό μᾶς.

9

Στούς σεισμούς πού θέ νά ρθοῦν, ἐλπίζω

νά μήν ἀφήσω τό ποῦρο μου νά σβήσει ἀπ' τό καημό μου.

'Εγώ, δ Μπέρτολτ Μπρέχτ, στίς πολιτεῖες τῆς ἀσφάλτου

ξεβρασμένος

ἀπό τά μαῦρα δάση μές στή μάνα μου πρίν ἀπό τόν καιρό μου.

(1921-1922)

ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΙΔΟΚΤΟΝΟ ΜΑΡΙΑ ΦΑΡΡΑΡ

[Von der Kindesmörderin Marie Farrar]

1

Μαρία Φαρράρ, γεννηθεῖσα τόν Ἀπρίλιον,
ἀνήλικη, δραγανή, ραχιτική, ὄψεως κοινῆς,
λευκοῦ ἔως τώρα ποινικοῦ μητρώου,
ἐσκότωσε τό παιδί της ὡς ἔξης:

Σ' ἔνα κατώι — λέει — σάν ἡταν δυό μηνῶν,
νά τό ξεφορτωθεῖ προσπάθησε ὅπως - ὅπως,
μέ δυό ἐνέσεις πού τῆς ἔκανε μιά γριά.

Πόνεσε, λέει, πολύ — ὅμως, χαμένος κόπος.

‘Αλλά ἐσεῖς, παρακαλῶ, μή δεῖξτε καταφρόνια,
γιατί τό κάθε πλάσμα χρειάζεται ὅλων μας τή συμπόνια.

2

Πλήρωσε ὥστόσο — λέει — ὅ,τι εἶχε συμφωνήσει.

Σφιχτόδενε μέ πάνες τήν κοιλιά της,
τσίπουρο ἔπινε μέ πιπέρι, ἀλλά τό μόνο
πού πέτυχε ἡταν νά γδαρθοῦν τά σωθικά της.
Τό φούσκωμα φαινόταν πιά ξεκάθαρα,
κι ἀδάσταχτα πονοῦσε ὅταν σφουγγάριζε.
Ψήλωσε, ώστόσο — λέει. Καί προσεύχονταν
στήν Παναγιά καί τάματα τῆς χάριζε.

‘Ομως ἐσεῖς, παρακαλῶ, μή δεῖξτε καταφρόνια,
γιατί τό κάθε πλάσμα χρειάζεται ὅλων μας τή συμπόνια.

3

Μά οι προσευχές της πήγανε τοῦ κάχου.
Πολλά ζητοῦσε, ὡς φαίνεται. Κι ὅλοένα

στόν ὄρθρο ζαλιζόταν, κρύος τήν ἔλους εἰδρώτας
καθώς γονατιστή παρακαλοῦσε τήν Παρθένα.

Ἄλλα κατάφερε νά μήν τήν πάρουν εἴδηση
ώστου ζύγωσε ἡ ὥρα νά γεννήσει,
γιατί κανείς ποτέ δέ φανταζότανε
πώς μιά τόσο ἀχαρη κοπέλα εἶχε ἀμαρτήσει.

Κι ἐσεῖς, παρακαλῶ, μή δεῖξτε καταφρόνια,
γιατί τό κάθε πλάσμα χρειάζεται ὅλων μας τή συμπόνια.

4

Τή μέρα κείνη —λέει— τή χαραυγή,
καθώς, σκουπίζοντας τίς σκάλες, εἶχε σκύψει,
ἄγρια νύχια τῆς ξεσκίσαν τήν κοιλιά.

Ωστόσο μπόρεσε τούς πόνους της νά κρύψει.
Ολημερίς σουρνόταν τή μπουγάδα ἀπλώνοντας
κι ἔσπαζε τό κεφάλι της ὥσπου νά νιώσει
πώς ἔφτασε τῆς γέννας της ἡ ὥρα. Κι ἔτρεμε
ἡ καρδιά της σάν, ἀργά, τράβηξε νά ξαπλώσει.

Άλλα ἐσεῖς, παρακαλῶ, μή δεῖξτε καταφρόνια,
γιατί τό κάθε πλάσμα χρειάζεται ὅλων μας τή συμπόνια.

5

Μά τήν ξαναφωνάξαν πρίν νά καλογείρει:
χιόνι εἶχε πέσει κι ἔπρεπε αὐτή νά τό σκουπίσει.

Καί σκούπιζε ὡς τίς ἔντεκα. Μιά ἀτέλειωτη ἥταν μέρα.
Τή νύχτα μόνο μπόρεσε ἥσυχα νά γεννήσει.

Καί γέννησε —ὅπως λέει— ἔνα ἀγόρι.

Ομοιο ἥταν μ' ὅλα τ' ἀλλα ἀγόρια.

Μόνο πού αὐτή δέν ἥταν σάν τίς ἀλλες μάνες.

Άλλα γιά τοῦτο δέν τῆς πρέπει κατηγόρια.

Κι ἐσεῖς, παρακαλῶ, μή δεῖξτε καταφρόνια,
γιατί τό κάθε πλάσμα χρειάζεται ὅλων μας τή συμπόνια.

6

Αφῆστε τη, λοιπόν, ν' ἀποτελειώσει
τήν ιστορία γιά κεῖνο τό παιδί^{(λέει πώς δέ θέλει τίποτα νά κρύψει),}
κι ἔτσι θά δοῦμε τί εἴμ' ἐγώ καί τί εἶσαι σύ.

Λέει πώς μόλις πῆγε στό κρεβάτι,
ἀναγούλες τήνε πιάσανε καί ρίγη.

Μονάχη, ἀλαφιασμένη τί θά γίνει,
μέ κόπο τίς φωνές της κρυφοπονίγει.

"Ομως ἔσεις, παρακαλῶ, μή δεῖξτε καταφρόνια,
γιατί τό κάθε πλάσμα χρειάζεται ὅλων μας τή συμπόνια.

7

Μ' ὅσες τῆς ἀπομένανε δυνάμεις
—ή κάμαρά της ἥταν κιόλας παγωμένη—
σύρθηκε ὡς τόν ἀπόπατο (μά πότε,
δέ θυμάται πιά) κι ἐκεῖ, παρατημένη,
γέννησε, τά χαράματα. Κι ἥτανε λέει,
ὅλοτελα χαμένη κι ἔνιωθε πιά νά κοκαλώνει,
μόλις μπορούσε νά κρατήσει τό παιδί της,
γιατί μές στή σοφίτα τρύπωνε τό χιόνι.

Κι ἔσεις, παρακαλῶ, μή δεῖξτε καταφρόνια,
γιατί τό κάθε πλάσμα χρειάζεται ὅλων μας τή συμπόνια.

8

Καί τότε, πρίν στήν κάμαρα γυρίσει
— μόνο τότε — νά κλαίει ἀρχινάει τό παιδί.
Κι ἐκείνη φρένιασε τόσο, καθώς λέει,
που μέ τίς δυό γροθιές της, σάν τυφλή,
τό χτύπαε καί τό χτύπαε, μέχρι νά θουβαθεῖ.
Καί τότε, πῆρε τό πεθαμένο της μωρό

μές στό κρεβάτι ώσπου νά ξημερώσει,
καί, τό πρωί, τό κρυψε μές στό πλυσταριό.

Αλλά έσεις, παρακαλῶ, μή δεῖξτε καταφρόνια,
γιατί τό κάθε πλάσμα χρειάζεται δλων μας τή συμπόνια.

9

Μαρία Φαρράρ, γεννημένη ἔναν Ἀπρίλη,
στοῦ Μάισσεν πέθανε τή φυλακή,
κοριτσομάνα, καταδικασμένη,
τοῦ κάθε ἀνθρώπου τίς ἀδυναμίες ἴστορεῖ.
Σεῖς, πού γεννᾶτε σέ κρεβάτια πεντακάθαρα
καί «εὐλογημένος» λέτε τῆς κοιλιᾶς σας ὁ καρπός,
μή ρίχτε στούς ἀδύναμους τ' ἀνάθεμα.
Βαρύ ἤτανε τό κρίμα της, μά ὁ πόνος της πικρός.
Γι' αὐτό, παρακαλῶ, μή δεῖξτε καταφρόνια,
γιατί τό κάθε πλάσμα χρειάζεται δλων μας τή συμπόνια.

(1922)

ВЕРОЛНО (1924-1932)

ΓΙΑ ΤΗ ΜΑΚΡΟΘΥΜΙΑ ΤΗΣ ΦΥΣΗΣ

[Von der Willfährigkeit der Natur]

"Α, ή κούπα μέ τ' ἀχνιστό τό γάλα
ζυγώνει ἀκόμα τοῦ γέρου τό ζεδοντιασμένο στόμα.

"Α, στά ποδάρια τοῦ κακούργου, τοῦ δραπέτη,
τρίβεται τό σκυλί πού ζητιανεύει ἀγάπη.

"Α, πάνω ἀπ' τόν ἄντρα πού βιάζει τό παιδί στή λαγκαδιά
οἱ φτελιές γέρνουν τή σκιερή, χαριτωμένη φυλλωσιά τους.
Καί ή τυφλή σκόνη σβήνει ἀπό τή θύμησή μας
στοργικά τά ματωμένα σας τά χνάρια, δολοφόνοι.

"Εποι κι ὁ ἄνεμος πνίγει τίς κραυγές τῶν ναυαγῶν
μέσα στό θρύσμα τῶν στεριανῶν τῶν φύλλων.
Κι ἀνασηκώνει εὐγενικά τοῦ φτωχοκόριτσου τή φούστα
γιά νά δεῖ τίς δρεχτικές της γάμπες ὁ συφιλιδικός διαβάτης.

Καί τή νύχτα, τῆς γυναικάς οἱ βαθιοί κι ἡδονικοί ἀναστεναγμοί
σκεπάζουν τίς φωνές τοῦ τρομαγμένου μωροῦ στή σκοτεινή γωνία.
Καί τό χέρι πού ἔδειρε τό παιδί, κρατάει τρυφερά
énα μῆλο ἀπ' τό δέντρο πού φουντώνει χρόνο μέ τό χρόνο.

"Α, πῶς γυαλίζει τό καθάριο μάτι τοῦ ἀγοριοῦ
σάν δ πατέρας τό βόδι γονατίζει καί ζεθηκαρώνει τό μαχαίρι!
Καί πῶς τῶν γυναικῶν τό στῆθος, ὅπου ἄλλοτε κρέμονταν παιδιά,
φουσκώνει σάν ἀντιλακούν μέσι στό χωριό φανφάρες τοῦ στρατοῦ
καί τοῦ πολέμου!

"Α, οἱ μανάδες μας πουλιοῦνται, κι οἱ γιοί μας ταπεινώνονται.
Τό τσούρμο τῆς σκούνας πού βουλιάζει, ἀναζητάει ὅποιο νά 'ναι
θαλασσόβραχο!
Κι ὁ ἔτοιμοθάνατος τό μόνο πού γυρεύει ἀπό τόν κόσμο, εἶναι νά
παλαιίψει
γιά νά δεῖ μιάν ἀκόμα αὔγή καί τοῦ πετεινοῦ τό τρίτο λάλημα
νά ξανακούσει.

(1926)

ΚΑΤΑΚΛΥΣΜΟΣ

[Sintflut]

·Εφτά φορές
κλείνεις τά μάτια
"Ομως τήν σγόδοη
καταδικάζεις μονομιᾶς.

(1926)

ΓΙΑ ΤΙΣ ΠΟΛΕΙΣ

[Über die Städte]

΄Από κάτω τους ὥχετοι.
Μέσα τους τίποτα, κι ἀπό πάνω καπνός.
Ζήσαμε κεῖ μέσα. Τίποτα δέ χαρήκαμε.
Φύγαμε κεῖθε γρήγορα. Κι ἀργά φεύγουν κι αὐτές.

(1927)

ΟΔΗΓΙΑ ΣΤΟΥΣ ΑΝΩΤΕΡΟΥΣ

[Anleitung für die Oberen]

Τή μέρα πού ὁ ἄγνωστος νεκρός στρατιώτης
μέ τιμητικές θάφτηκε ὅμοροντίες,
τήν ἴδιαν ὥρα τοῦ καταμεσήμερου,
ἀπ' τὸ Λονδίνο κι ὡς τὴ Σιγγαπούρη,
ἀνάμεσα δώδεκα καὶ δύο καὶ δώδεκα καὶ τέσσερα,
γιά δυό λεπτά ὀλόκληρα, κάθε δουλειά σταμάτησε
μόνο καὶ μόνο γιά νά τιμηθεῖ
ὁ νεκρός "Αγνωστος Στρατιώτης.

Μά ώστόσο
διαταγές θά πρεπε ἵσως νά δοθοῦν
καὶ γιά μιάν ἄλλην ἐπιτέλους τελετή πού νά τιμᾶ
τόν "Α γ ν ω σ το 'Εργάτη
ἀπ' τίς κοσμοπλημμυρισμένες πολιτείες τῶν ἡπείρων.
Κάποιον μέσ' ἀπ' τὸ ἀνθρώπινο τό κουρνιαχτό
πού τή μορφή του κανένας δέν τήν πρόσεξε
πού ἡ μυστική του ὑπαρξή πέρασε ἀπαρατήρητη
πού ποτέ τ' ὄνομά του δέν ἀκούστη καθαρά.
"Ενας τέτοιος ἀνθρωπος θά πρεπε,
γιά δλονῶν μας τό καλό,
νά τιμηθεῖ μέ σοβαρή μιά τελετή,
μ' ἓνα ραδιοφωνικό μήνυμα
«Στόν "Αγνωστο 'Εργάτη»
καὶ
μέ σταμάτημα κάθε δουλειᾶς ἀπό τήν ἀνθρωπότητα ὅλη
πέρα γιά πέρα στόν πλανήτη.

(1927)

ΕΠΙΤΑΦΙΟ, 1919

[Grabschrift, 1919]

'Η Κόκκινη Ρόζα^{*} χάθηκε, κι αύτή.
Κανείς δέν ξέρει ποῦ τό κορμί της παραχώσαν.
'Επειδή ἔλεγε τήν ἀλήθεια στούς φτωχούς
ἀπό τὸν κόσμο οἱ πλούσιοι τήνε διώξαν.

(1929)

* 'Η Ρόζα Λούξεμπουργκ.

ΟΜΩΣ ΑΚΟΜΑ ΚΑΙ ΚΑΤΩ ΑΠΟ ΜΑΣ

[Aber auch unter uns gibt noch Ebenen]

"Ομως ἀκόμα καιί κάτω ἀπό μᾶς ὑπάρχουν
ἄλλα πατώματα
καιί κάτωθέ τους φαίνεται
πατώματα νά ὑπάρχουν ἄλλα, κι ἀκόμα
κι ἐμᾶς τούς κακότυχους
ὑπάρχουν ἄλλοι πού
καλότυχους
μᾶς λένε.

(Από τό θεατρικό ἔργο «Τό Ψωμάδικο»—*Der Brotladen*—, 1929-30)

ΑΥΤΗ Η ΑΝΕΡΓΙΑ!

[Diese Arbeitslosigkeit!]

Κύριοι συνάδελφοι, ή άνεργία
πρόσθλημα είναι άκανθωδες.
'Εφ' ώ καὶ εἶναι εὐκαιρία
τὸ Συμβούλιόν μας τὸ ἔργωδες
νά τῆς ἀφιερώσῃ μίαν... συζήτησιν
ἐφ' ὅσον ή ἐργασία δέν ἔχει ζήτησιν.
Διότι εἶναι καθαρά θεομηνία
διά τό ἔθνος ή άνεργία.

Αἰνιγμα ἀποτελεῖ διά πάντα τίμιον
πολίτην καὶ ὑγιῶς σκεπτόμενον
τῆς άνεργίας τὸ φαινόμενον.
Καὶ ἐπιπλέον, ἔξοχως ἐπιζήμιον.
Κύριοι, οἱ καιροί οὐ μενετοί!
Θά ἀπετέλει δέ ἀδυναμίαν μας θανάσιμον,
έάν ἡμεῖς, τοῦ ἔθνους οἱ ἐκλεκτοί,
δέν εὔρωμεν μίαν δικαιολογίαν βάσιμον,

καὶ τήν ἐμπιστοσύνην οὕτω χάσωμεν
τοῦ λαοῦ, ητίς μᾶς εἶναι λίαν χρήσιμος.
Πρέπει, λοιπόν, δεόντως ν' ἀντιδράσωμεν.
Διότι θά εἶναι συμφορά μοιραία καὶ κρίσιμος
έάν κρούσματα κοινωνικῆς ἔχωμεν ἀναταραχῆς,
ένῶ εύρισκόμεθα ἐπὶ ξηροῦ ἀκμῆς!
Θά ητο διά τό ἔθνος ἀπειλή ὀλεθρία,
πού τό μαστίζει τόση άνεργία!

Δέν συμφωνεῖτε, κύριοι μου;
Τό συμφερότερον, κατά τήν ἀποψίν μου,
εἶναι ν' ἀποφασίσωμεν ὅτι τό πρόβλημα ἐλύθη,
καὶ νά τό παραδώσωμεν στήν λήθη.

Τήν ἀποψή σας, νά τή βράσουμε! Ή ἀνεργία,
πληγή καὶ παιδεμός του τόπου,
θά λείψει μοναχά τή μέρα ὅπου
θά μπεῖτε ἐσεῖς σέ ἀνεργία!

(1930)

ΜΙΑΛΛΑΝΤΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΓΚΡΙΣΗ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

[Ballade von der Billigung der Welt]

(*Απόσπασμα*)

Δέν είμαι ἄδικος, μά oύτε καί τολμηρός.
Καί νά πού, σήμερα, μοῦ δείξανε τόν κόσμο τους.
Μόνο τό ματωμένο δάχτυλό τους εἶδα μπρός.
Καί εἴπα εὐθύς: «Μ' ἀρέσει ὁ νόμος τους».

Τόν κόσμο ἀντίκρισα μέσ' ἀπ' τά ρόπαλά τους.
Στάθηκα κι εἶδα, ὀλημερίς, μέ προσοχή.
Εἶδα χασάπηδες πού ἥταν ξεφτέρια στή δουλειά τους.
Καί σάν μέ ρώτησαν «Σέ διασκεδάζει;», εἴπα: «Πολύ!»

Κι ἀπό τήν ὥρα ἐκείνη, λέω «Ναι» σέ ὅλα.
Κάλλιο δειλός, παρά νεκρός νά μείνω.
Γιά νά μή μέ τυλίξουνε σέ καμιά κόλλα,
ὅτι κανένας δέν ἐγκρίνει, τό ἐγκρίνω.

· · · · ·

Φονιάδες εἶδα, κι εἶδα πλῆθος θύματα.
Μοῦ λείπει θάρρος, μά ὅχι καί συμπόνια.
Καί φώναξα, βλέποντας τόσα μνήματα:
«Καλά τούς κάνουν — γιά τοῦ ἔθνους τήν ὁμόνοια!»

Νά φτάνουν εῖδα δολοφόνων στρατιές
κι ήθελα νά φωνάξω: «Σταματήστε!»
Μά ξέροντας πώς κρυφοκοίταζε δ χαφιές,
μ' ἀκουσα νά φωνάξω: «Ζήτω! Προχωρήστε!»

Δέ μοῦ ἀρέσει ἡ φτήνεια κι ἡ κακομοιριά.
Γι' αὐτό κι ἔχει στερέψει ἡ ἐμπνευσή μου.
Αλλά στοῦ θρώμακού σας κόσμου τή θρωμιά
ταιριάζει, θέθαια —τό ξέρω— κι ἡ ἐγκρισή μου.

(1930)

ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΟΥ ΕΜΠΟΡΑ

(ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΤΗΣ ΠΡΑΜΑΤΕΙΑΣ)

[Song von der Ware]

Ρύζι! έχει κεῖ κάτω κοντά στό ποτάμι.
'Εκεῖ ψηλά στό βουνό χρειάζουνται ρύζι.
"Αν τό ρύζι τό χρύψουμε στίς άποθηκες
Θ' ἀκριβήνει τό ρύζι γι' αὐτούς ἐκεῖ πάνω.
Οἱ μασūνες τοῦ ρυζίου θά 'χουν λιγότερο ρύζι
καὶ τό ρύζι φτηνότερο θά 'ναι γιά μένα.

Τί εἶναι στ' ἀλήθεια τό ρύζι;
Ποῦ νά ξέρω τό ρύζι τί εἶναι!
Ποιός νά τό ξέρει τάχα;
Δέν ξέρω τό ρύζι τί εἶναι
Ξέρω τήν τιμή του μονάχα.

Φτάνει χειμώνας καὶ χρειάζουνται ροῦχα.
Πρέπει μπαμπάκι λοιπόν ν' ἀγοράσουμε
καὶ τό μπαμπάκι νά μήν τό πουλήσουμε.
Σάν θά 'ρθει τό κρύο, θ' ἀκριβήνουν τά ροῦχα.
Τά κλωστήρια πληρώνουν πολύ ψηλά μεροκάματα.
Κι ἔπειτα ὑπάρχει πάρα πολύ μπαμπάκι.

Τί εἶναι στ' ἀλήθεια τό μπαμπάκι;
Ποῦ νά ξέρω τό μπαμπάκι τί εἶναι!
Ποιός νά τό ξέρει τάχα;
Δέν ξέρω τό μπαμπάκι τί εἶναι.
Ξέρω τήν τιμή του μονάχα.

Κι ὁ ἄνθρωπος παρατρέψει φαῖ
γι' αὐτό κι ὁ ἄνθρωπος ὅλο ἀκριβαίνει.
Γιά νά φτιάξεις φαῖ, χρειάζεσαι ἀνθρώπους.
Οἱ μάγειροι κάνουν φτηνότερο τό φαῖ, ἀλλά
οἱ φαγάδες ὅλο καὶ τ' ἀκριβαίνουν.
Κι ἔπειτα ὑπάρχουν πάρα πολλοί ἄνθρωποι.

Τί εἶναι στ' ἀλήθεια ὁ ἄνθρωπος;
Ποῦ νά ξέρω ὁ ἄνθρωπος τί εἶναι!
Ποιός νά τό ξέρει τάχα;
Δέν ξέρω ὁ ἄνθρωπος τί εἶναι.
Ξέρω τήν τιμή του μονάχα.

('Από τό θεατρικό ἔργο «*H άπόφαση*»—*Die Massnahme*—, 1930)

ΑΛΛΑΞΕ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ: ΤΟ ΧΕΙ ΑΝΑΓΚΗ

[Ändere die Welt: sie braucht es]

Μέ ποιόν δέ θά καθόταν ὁ Δίκαιος
ἄν ήτανε νά βοηθήσει ἔτσι τό Δίκιο;
Ποιό γιατρικό θά τ' αν πολύ πικρό
γιά τόν ἐτοιμοθάνατο;
Τί βρωμιά δέ θά κανες
τή βρωμιά γιά νά τσακίσεις;
"Αν ἐπιτέλους μποροῦσες τόν κόσμο ν' ἀλλάξεις, δέν θά
καταδεχόσουν νά τό κάνεις;
Ποιός είσαι;
Βυθίσου στό βοῦρχο
ἀγκάλιασε τό φονιά, ὅμως
ἄλλαξε τόν κόσμο: τό χει ἀνάγκη.

(Στό τέλος τοῦ ἔργου, δ Χορός συμπληρώνει:)

Χρειάζονται πολλά, τόν κόσμο γιά ν' ἀλλάξεις:
Οργή κι ἐπιμονή. Γνώση κι ἀγανάχτηση.
Γρήγορη ἀπόφαση, στόχαση, βαθιά.
Ψυχρή ύπομονή, κι ἀτέλειωτη καρτερία.
Κατανόηση τῆς λεπτομέρειας και κατανόηση τοῦ συνόλου.
Μονάχα ή πραγματικότητα μπορεῖ νά μᾶς μάθει πῶς
τήν πραγματικότητα ν' ἀλλάξουμε

('Από τό θεατρικό ἔργο «*H ἀπόφαση*»—*Die Massnahme*—, 1930)

ΜΠΑΛΛΑΝΤΑ ΤΗΣ ΣΤΑΓΟΝΑΣ ΣΤΟΝ ΩΚΕΑΝΟ

[Ballade von Tropfen auf den heissen Stein]

1

Φτάνει τό καλοκαίρι, κι ό καλοκαιρινός ούρανός λάμπει καί γιά σᾶς.

Τό νερό είναι ζεστό, καί στό ζεστό νερό πλαγιάζετε καί σεῖς.

Στά πράσινα λιβάδια ἔχετε στήσει τίς σκηνές σας. Οι δρόμοι ἀκούσαν τά τραγούδια σας. Τό δάσος σᾶς καλωσορίζει. Δηλαδή

τέλειωσε ή μιζέρια; Τό φαΐ είναι ἀνθρωπινό;

Σᾶς νοιάζεται κανένας; "Έχετε ξένοιαστο μυαλό;

Τό αὔριο λέτε τάχα νά 'ναι πιό καλό;

"Οχι: αὐτά δέν είναι παρά σταγόνες στόν ωκεανό.

2

Τό δάσος καλωσόρισε κατατρεγμένους. 'Ο ὅμορφος ούρανός πάνω σ' ἀπελπισμένους λάμπει. Στίς καλοκαιρινές σκηνές μένουν δσοι δέν ἔχουν ἄλλη στέγη. Αύτοί πού στό ζεστό νερό πλαγιάζουν

δέν ἔχουνε νά φᾶνε. Κι αὐτοί

πού στούς δρόμους περπατᾶνε, ἀτέλιωτα

πορεύονται ψάχνοντας δουλειά νά βροῦνε.

Δέν τέλειωσε ή μιζέρια. Τό φαΐ δέν είναι ἀνθρωπινό

Γιά σᾶς δέ νοιάζεται κανένας. Δέν ἔχετε ξένοιαστο μυαλό.

Τό αὔριο λέτε τάχα νά 'ναι πιό καλό;

"Οχι: αὐτά δέν είναι παρά σταγόνες στόν ωκεανό.

Σᾶς φτάνει ὁ λαμπερός μονάχα οὐρανός;
 'Απ' τό ζεστό νερό δέ θά βγῆτε πιά;
 Τό δάσος θέ νά σᾶς κρατήσει ἐντός του;
 "Εχετε νά φᾶτε; "Εχετε παρηγόρια;
 'Ο κόσμος τίς διεκδικήσεις σας προσμένει
 χρειάζεται τήν δργή σας, καί τίς λύσεις σας.
 'Ο κόσμος θλέπει σέ σᾶς τή στερνή του ἐλπίδα.

Καιρός νά πεῖτε: Φτάνουν ὡς ἐδῶ
 τέτοιες σταγόνες στόν ωκεανό.

(1931)

ΝΥΧΤΕΡΙΝΟ ΑΣΥΛΟ

[Die Nachtlager]

Ακούω πώς στή Νέα Ύόρκη
στή γωνιά του 26ου Δρόμου και του Μπροντουαίη
ένας ἄνθρωπος στέκει κάθε δράδου τούς μῆνες του χειμώνα
και στους ἀστεγους, πού συνάζονται κεῖ πέρα,
ᾶσυλο γιά τή νύχτα δρίσκει, παρακαλώντας τούς διαβάτες.

Μ' αὐτό, ὁ κόσμος δέ θ' ἀλλάξει
οἱ σχέσεις τῶν ἀνθρώπων δέ θά καλυτερέψουν
ἡ ἐποχή τῆς ἐκμετάλλευσης δέ θά συντομευτεῖ.
Ωστόσο, μερικοί ἄνθρωποι ἔχουνε ἄσυλο γιά μιά νύχτα
δέ θά τούς δέρνει γιά μιά νύχτα ὁ ἀνεμος
τό χιόνι πού γι' αὐτούς προοριζόταν, στό δρόμο θέ νά πέσει.

Μήν ἀφήσεις ἀκόμα τό βιβλίο πού διαβάζεις, ἄνθρωπε.

Μερικοί ἄνθρωποι ἔχουνε ἄσυλο γιά μιά νύχτα
δέ θά τούς δέρνει γιά μιά νύχτα ὁ ἀνεμος
τό χιόνι πού γι' αὐτούς προοριζόταν, στό δρόμο θέ νά πέσει.
Ἄλλα μ' αὐτό, ὁ κόσμος δέ θ' ἀλλάξει
οἱ σχέσεις τῶν ἀνθρώπων δέ θά καλυτερέψουν
ἡ ἐποχή τῆς ἐκμετάλλευσης δέ θά συντομευτεῖ.

(1931)

ΑΠ' ΟΛΑ ΤΑ ΕΡΓΑ

[Von allen Werken]

'Απ' ὅλα τά ἔργα τῶν ἀνθρώπων, πιό πολύ
ἀγαπῶ τά μεταχειρισμένα.

Τίς μπακιρένιες χύτρες μέ τίς γοῦθες καὶ τά φαγωμένα χείλια
τά μαχαιροπήρουνα πού οἱ ξύλινες λαβές τους
ἔχουν τριφτεῖ ἀπ' τά πολλά τά χέρια: τέτοιες φόρμες
μοῦ φάίνονται πιό εύγενικές ἀπ' ὅλες. Τό ἴδιο καὶ τό πλακόστρωτο
γύρω στά παλιά τά σπίτια
πού μύρια πόδια τό χουνε πατήσει καὶ γυαλίσει
κι ἀνάμεσα στίς πλάκες του φυτρώνουν τοῦφες χλόη: αὐτά
εἶναι μακάρια ἔργα.

Φθαρμένα ἀπό τή χρήση τῶν πολλῶν
συχνά ἀλλαγμένα, καλυτερεύουνε τό σχῆμα τους καὶ γίνονται:
πολύτιμα
γιατί συχνά δοκιμάστηκαν.
'Ακόμα καὶ τά σπασμένα κομάτια ἀπό γλυπτά
μέ τά κομένα τους τά χέρια, τ' ἀγαπῶ. "Ως κι αὐτά
εἶναι ζωντανά γιά μένα. Τ' ἄφησαν κι ἐπεσαν, μά τά χουν
μεταφέρει
τά χουνε ρίξει χάμω, μά ποτέ δέ στέκονταν τόσο ψηλά.
Τά μισογκρεμισμένα χτίρια
μοιάζουν ξανά μέ σχέδια μεγαλόπρεπα
πού δέν τελειώσανε ἀκόμα: τίς ὄμορφες ἀναλογίες τους
τίς μαντεύεις κιόλας, μά χρειάζονται ἀκόμα

τήν κατανόησή μας. Κι ἀπ' τήν ἀλλη,
ἔχουνε χρησιμέψει ἀπό καιρό, νάι, κιόλας εἶναι ἀποκαμωμένα.
"Ολ' αὐτά
μέ γεμίζουνε χαρά.

(1932)

EEOPIA: ΣΚΑΝΔΙΝΑΒΙΑ (1933-1941)

ΚΑΙΡΟ ΠΟΛΥ ΓΥΡΕΥΑ ΤΗΝ ΑΛΗΘΕΙΑ

[Ich habe lange die Wahrheit gesucht]

1

Καιρό πολύ γύρευα τήν ἀλήθεια γιά τό πῶς ζοῦν οἱ ἄνθρωποι μαζί.
Τούτη ἡ ζωή ναι τόσο μπερδεμένη, τόσο δυσκολονόητη.
Γιά νά τήν καταλάβω, πάλαιψα σκληρά, και τέλος
είπα τήν ἀλήθεια ὅπως τήν ἀνακάλυψα.

2

Μά ὅταν τήν ἀλήθεια είπα πού ἦταν τόσο δυσκολόβρετη,
είδα πώς ἤτανε μιά ἀλήθεια ὀλότελα κοινή, πολλοί τή
διαλαλούσαν
(Καί δέν είχαν ὅλοι δυσκολευτεῖ γιά νά τή θροῦν).

3

Σέ λίγο, ἥρθαν ὀρδές ὀλόκληρες ἀρματωμένες μέ πιστόλια πού
ἄλλοι τούς είχαν δώσει.
Πυροβολήσαν στά τυφλά ὀλόγυρά τους κάθε φτωχό πού καπέλο
δέ φοροῦσε.
Κι ὅλους ἐκείνους πού τήν ἀλήθεια είχανε πεῖ γι' αὐτούς και γιά
τ' ἀφεντικά τους,
τούς διώξαν ἀπ' τή χώρα, τή δέκατη τέταρτη χρονιά τῆς μισερῆς
Δημοκρατίας μας.

4

Ἐμένανε μοῦ πῆραν τό μικρό μου σπίτι και τ' ἀμάξι
πού είχα μέ τόσους κόπους ἀποχτήσει.
(Τά ἔπιπλά μου μπόρεσα και τά γλύτωσα).

"Αμα δρασκέλισα τά σύνορα ὅμως, συλλογίστηκα:
Κι ἀπό τό σπίτι πιό πολύ, ἀνάγκη ἔχω τήν ἀλήθεια.
Μά καὶ τό σπίτι μου ἔχω ἀνάγκη. Κι ἀπό τότε
ἡ ἀλήθεια σά σπίτι ἥταν, γιά μένα, σάν ἀμάξι.
Και μου τά πήρανε.

(1933)

ΠΟΛΛΟΙ ΛΑΤΡΕΥΟΥΝΕ THN ΤΑΞΗ

[Viele sind für die Ordnung]

Πολλοί λατρεύουνε τήν τάξη. Γιά νά φᾶνε βάζουν
τραπέζομάντηλο ἀπάνω στό τραπέζι; ἂν ἔχουν, ἢ σκουπίζουν
μέ τό χέρι τους τά φίγουλα, ὅταν
τό χέρι τους δέν είναι κουρασμένο. Ἀλλά τό τραπέζι τους
στήνεται,
καί τό σπίτι τους ἐπίσης, σ' ἔναν κόσμο πού ὁλοένα βουλιάζει μές
στό βοῦρκο.

"Α, τά συρτάρια τους θά 'ναι πεντακάθαρα. "Ομως στήν ἄκρια
τῆς πόλης
βρίσκεται τό ἐργοστάσιο πού κόκαλα ἀλέθει, ἢ ματωμένη
γεννήτρα τῆς ὑπεραξίας! "Α, τί ὡφελεῖ,
χωμένος μέχρι τό λαιμό στή λάσπη, νά κρατᾶς
τά νύχια τῶν χεριῶν σου καθαρά;

(1933)

MONO KAI MONO ΕΞΑΙΤΙΑΣ ΤΗΣ ΑΝΑΤΑΡΑΧΗΣ

[Ausschliesslich wegen der zunehmenden Unordnung]

Μόνο καί μόνο εξαιτίας τῆς ἀναταραχῆς πού ὅλο πλήθαινε
στίς πολιτείες μας μέ τήν πάλη τῶν τάξεων
μερικοί ἀπό μᾶς ἀποφασίσαμε τά χρόνια τοῦτα
νά μή μιλᾶμε πιά γιά πολιτείες θαλασσινές, γιά χιόνια πάνω στή
σκεπή, γιά τίς γυναικες,
γιά τ' ἄρωμα τῶν ὥριμων μήλων στό κελάρι, γιά τῆς σάρκας
τίς αἰσθήσεις
γιά ὅλα ὅσα κάνουν τόν ἀνθρώπο ἀπαλό κι ἀνθρώπινο.
Ἄλλα νά μιλᾶμε πιά μονάχα γιά τήν ἀναταραχή
δηλαδή νά γίνουμε μονόπλευροι, ξεροί, μπλεγμένοι στά γρανάζια
τῆς πολιτικῆς καί στό στεγνό, «ἄπρεπο» λεξιλόγιο
τῆς διαλεκτικῆς οίκονομίας.
Ἐτσι πού ἡ τρομερή τούτη, πνιγερή συνύπαρξη
χιονιοῦ πού πέφτει (δέν είναι μόνο παγωνιά, τό ξέρουμε)
ἐκμετάλλευσης τοῦ ἀνθρώπου, πλανεμένης σάρκας καί ταξικῆς
δικαιοσύνης, νά μή γεννήσει
μέσα μας τήν ἔγκριση γιά ἔναν κόσμο ἔτσι πολύπλευρο, τήν ἡδονή
ἀπ' τίς ἀντιφάσεις μιᾶς ζωῆς τόσο ματωμένης.
Καταλαβαίνετε.

(1934)

ΟΤΑΝ ΟΙ ΚΑΚΟΥΡΓΙΕΣ ΠΕΦΤΟΥΝ ΣΑΝ ΒΡΟΧΗ

[Wenn die Untat kommt, wie der Regen fällt]

Καθώς ἔκεινος πού φέρνει ἔνα σπουδαῖο γράμμα στή θυρίδα μετά τίς ὥρες ἐργασίας: κι ἡ θυρίδα εἶναι πιά κλειστή.

Καθώς ἔκεινος πού πασχίζει νά εἰδοποιήσει μιά πόλη γιά τήν πλημμύρα πού ρχεται: ἀλλά μιλάει ζένη γλώσσα. Καί κανένας δέν τόν καταλαβαίνει.

Καθώς ὁ ζητιάνος πού ξαναχτυπάει τήν πόρτα πού τοῦ χε ἀνοίξει τέσσερις φορές: καί τήν πέμπτη ἀπομένει πεινασμένος.

Καθώς ὁ λαθωμένος πού τρέχει τό αἷμα του ὅσο περιμένει τό γιατρό: καί τό αἷμα δέ σταματάει νά τρέχει.

"Ετσι ἐρχόμαστε καί ιστοροῦμε τά κακουργήματα πού μᾶς κάνανε.

Τήν πρώτη φορά πού ιστορήσαμε πώς ἀργοσφάζανε τούς φίλους μας, κραυγή φρίκης ἀντήχησε. Εἴχανε, τότε, σφάξει ἑκατό. Μά δταν σφάξαν χίλιους καί ἡ σφαγή δέν εἶχε τελειωμό, ἀπλώθηκε σιωπή.

"Οταν οι κακουργίες πέφτουν σάν βροχή, κανένας πιά δέ φωνάζει:
Σταματήστε!

"Οταν σωρεύονται τά ἐγκλήματα, γίνονται ἀόρατα. "Οταν οι πόνοι γίνονται ἀβάσταχτοι, δέν ἀκούγονται πιά οι κραυγές. Καί οι κραυγές πέφτουν κι αύτές σάν καλοκαιρινή βροχή.

(1935)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΕΝΟΣ ΕΡΓΑΤΗ ΠΟΥ ΔΙΑΒΑΖΕΙ

[Fragen eines lesenden Arbeiters]

Ποιός ᔁχτισε τή Θήβα τήν ἑφτάπυλη;
Στά βιβλία δέ βρίσκεις παρά τῶν βασιλιάδων τά ὄνόματα.
Οἱ βασιλιάδες κουβαλήσαν τ' ἀγκωνάρια;
Καὶ τή χιλιοκαταστρεμένη Βασιλώνα —
ποιός τήν ξανάχτισε τόσες φορές; Σέ τί χαμόσπιτα
τῆς Λίμας τῆς χρυσόλαμπρης ζοῦσαν οἱ οἰκοδόμοι;
Τή νύχτα πού τό Σινικό Τεῖχος ἀποτελειώσαν,
ποῦ πήγανε οἱ χτίστες; Ἡ μεγάλη Ρώμη
εἶναι γεμάτη ἀψίδες θριάμβου. Ποιός τίς ἔστησε; Πάνω σέ ποιούς
θριαμβεύσανε οἱ Καίσαρες; Τό Βυζάντιο τό χιλιοτραγουδισμένο
μόνο παλάτια εἶχε γιά τούς κατοίκους του; Ἀκόμα καὶ στή μυθική
Ἄτλαντίδα,
τή νύχτα πού τή ρούφηξε ἡ θάλασσα,
τ' ἀφεντικά βουλιάζοντας, μ' οὐρλιαχτά τούς σκλάβους τοὺς
καλοῦσαν.

‘Ο νεαρός Ἀλέξανδρος ὑπόταξε τίς Ἰνδίες.
Μοναχός του;
‘Ο Καίσαρας νίκησε τούς Γαλάτες.
Δέν εἶχε οὕτ’ ἔνα μάγειρα μαζί του;
‘Ο Φίλιππος τῆς Ἰσπανίας ἔκλαψε ὅταν ἡ Ἀρμάδα του
βυθίστηκε. Δέν ἔκλαψε, τάχα, ἄλλος κανένας;
‘Ο Μέγας Φρειδερίχος κέρδισε τόν Ἐφτάχρονο τόν Πόλεμο. Ποιός
ἄλλος τόνε κέρδισε;

Κάθε σελίδα και μιά νίκη.
Ποιός μαγείρεψε τά νικητήρια συμπόσια;

Κάθε δέκα χρόνια κι ένας μεγάλος άντρας.
Ποιός πλήρωσε τά έξοδα;

Πόσες και πόσες ιστορίες.
Πόσες και πόσες άπορίες.

(1935)

ΑΝ ΜΕΙΝΟΥΝΤΑ ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΑ ΟΠΩΣ ΕΙΝΑΙ

[Wenn das bleibt, was ist]

"Αν μείνουντα τά πράγματα όπως είναι
είσαστε χαμένοι.
Φίλος σας είναι ή ἀλλαγή
ἡ ἀντίφαση είναι σύμμαχός σας.
Ἄπο τό Τίποτα
πρέπει κάτι νά κάνετε, μά οι δυνατοί
πρέπει νά γινοῦνται ποτα.
Αύτό πού ἔχετε, ἀπαρνηθεῖτε το καί πάρτε
αύτό πού σᾶς ἀρνιοῦνται.

(1936)

MOTTO ΣΤΑ «ΠΟΙΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΣΒΕΝΤΜΠΟΡΓΚ»

[«Svendborger Gedichte» — Motto]

Τόν καιρό τῆς φρίκης,
θά τραγουδᾶμε ἀκόμα;
Ναι, θά τραγουδᾶμε:
τό τραγούδι τῆς φρίκης.

ΓΕΡΜΑΝΙΚΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ

[Deutsches Lied]

Μιλᾶνε γιά καιρούς δοξασμένους, καί πάλι:
("Αννα, μήν κλαῖς)
Θά γυρέψουμε βερεσέ ἀπ' τό μπακάλη.

Μιλᾶνε γιά τοῦ ἔθνους, ξανά, τήν τιμή
("Αννα, μήν κλαῖς)
Στό ντουλάπι δέν ἔχει ψίχα ψωμί.

Μιλᾶνε γιά νίκες πού τό μέλλον θά φέρει
("Αννα, μήν κλαῖς)
Ἐμέναν ὅμως δέ μέ βάζουν στό χέρι.

'Ο στρατός ξεκινᾶ
("Αννα, μήν κλαῖς)
Σάν γυρίσω ξανά
Θ' ἀκολουθῶ ἄλλες σημαῖες.

(1936)

ΓΕΡΜΑΝΙΚΟ ΕΓΧΕΙΡΙΔΙΟ ΠΟΛΕΜΟΥ

[Deutsche Kriegsfibel]

(**Απόσπασμα*)

ΑΥΤΟΙ ΠΟΥ ΒΡΙΣΚΟΝΤΑΙ ΨΗΛΑ

θεωροῦνται ταπεινό νά μιλᾶς γιά τό φαῖ.
Ό λόγος: ἔχουνε
κιόλας φάει.

Οι ταπεινοί ἀφήνουνε τόν κόσμο
χωρίς νά χουνε δοκιμάσει
κρέας τῆς προκοπῆς.

Πῶς ν' ἀναρωτηθοῦν ποῦθ' ἔρχονται
καὶ ποῦ πηγαίνουν; Εἶναι,
τά ὄμορφα δειλινά,
τόσο ἀπακαμωμένοι.

Τό έουνό καὶ τήν πλατιά τή θάλασσα
δέν τά χουνε ἀκόμα δεῖ
ὅταν σημαίνει ἡ ὥρα τους.

"Αν δέ νοιαστοῦν οἱ ταπεινοί
γι' αὐτό πού εἶναι ταπεινό
ποτέ δέ θά άψωθοῦν.

ΤΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ ΔΕ ΔΕΙΧΝΕΙ ΑΚΟΜΑ ΤΗΝ ΗΜΕΡΑ.

Οι μῆνες δῆλοι, δῆλες οἱ ἡμέρες
εἶναι ἀκόμα ἀνοιχτές. Κάποια ἀπ' αὐτές
Οὐδὲ σφραγιστεῖ μὲν αὐτοῦ σταυρό.

ΟΙ ΕΡΓΑΤΕΣ ΦΩΝΑΖΟΥΝ ΓΙΑ ΨΩΜΙ.

Οι ἔμποροι φωνάζουν γι' ἀγορές.
Οι ἄνεργοι πεινοῦσαν. Τώρα
πεινᾶνται καὶ ὅσοι ἐργάζονται.
Τάχιστα πού ἥταν σταυρωμένα, σαλεύουν πάλι:
Φτιάχνουν δείδες.

ΑΥΤΟΙ ΠΟΥ ΑΡΠΑΝΕ ΤΟ ΦΑΓΙ ΑΠ' ΤΟ ΤΡΑΠΕΖΙ κηρύχνουν τή λιτότητα.

Αὐτοί πού παίρνουν δῆλα τά δοσίματα
ζητῶν θυσίες.
Οι χορτάτοι μιλᾶν στούς πεινασμένους
γιά τίς μεγάλες ἐποχές πού θά ρθουν.
Αὐτοί πού τή χώρα σέργουνε στήν αὖσσο
λέν πώς ή τέχνη νά κυβερνᾶς τό λαό
εἶναι πάρα πολύ δύσκολη
γιά τούς ἀνθρώπους τοῦ λαοῦ.

ΑΥΤΟΙ ΠΟΥ ΒΡΙΣΚΟΝΤΑΙ ΨΗΛΑ ΛΕΝΕ: ΠΟΛΕΜΟΣ ΚΑΙ ΕΙΡΗΝΗ

εἶναι δυό πράγματα δλότελα διαφορετικά.
"Ομως ή εἰρήνη τους καὶ ὁ πόλεμός τους
μοιάζουν ὅπως ὁ ἄνεμος καὶ ἡ θύελλα.

‘Ο πόλεμος γεννιέται ἀπ’ τήν εἰρήνη τους
καθώς δι γίός ἀπό τή μάνα.

“Εχει τά δικά της
ἀπαίσια χαραχτηριστικά.

‘Ο πόλεμός τους σκοτώνει
ζ,τι ἀφησε ὅρθιο
ἡ εἰρήνη τους.

ΟΤΑΝ ΑΥΤΟΙ ΠΟΥ ΕΙΝΑΙ ΨΗΛΑ ΜΙΛΑΝΕ ΓΙΑ ΕΙΡΗΝΗ
δι ἀπλός λαός ξέρει
πώς ἔρχεται δι πόλεμος.

“Οταν αύτοί πού είναι ψηλά καταριοῦνται τόν πόλεμο
οι διαταγές γιά ἐπιστράτευση ἔχουν ύπογραφεῖ.

ΣΤΟΝ ΤΟΙΧΟ, ΜΕ ΚΙΜΩΛΙΑ ΓΡΑΜΕΝΟ:

«Θέλουνε πόλεμο».
Αύτός πού τό χε γράψει
ἔπεσε κιόλας.

ΑΥΤΟΙ ΠΟΥ ΒΡΙΣΚΟΝΤΑΙ ΨΗΛΑ ΛΕΝΕ:

Νά δι δρόμος γιά τή δόξα.
Αύτοί πού είναι χαμηλά λένε:
Νά δι δρόμος γιά τό μνημα.

Ο ΠΟΛΕΜΟΣ ΠΟΥ ΕΡΧΕΤΑΙ
δέν είν’ δι πρῶτος. Πρίν ἀπ’ αὐτόν
γίνανε κι ἄλλοι πόλεμοι.
“Οταν ἐτέλειωσε δι τελευταῖος,

ὑπῆρχαν νικητές καί νικημένοι.
Στούς νικημένους, δ φτωχός λαός
πέθαινε ἀπό τήν πείνα. Στούς νικητές
δ φτωχός λαός πέθαινε τό ίδιο.

ΣΑΝ ΕΡΘΕΙ Η ΩΡΑ ΤΗΣ ΠΟΡΕΙΑΣ, ΠΟΛΛΟΙ ΔΕΝ ΞΕΡΟΥΝ
πώς ἐπικεφαλῆς θαδίζει δ ἔχθρος τους.
Ἡ φωνή πού διαταγές τούς δίνει
είναι τοῦ ἔχθροῦ τους ή φωνή.
Κι ἐκεῖνος πού γιά τόν ἔχθρό μιλάει
είναι δ ἴδιος τους δ ἔχθρος.

ΝΥΧΤΑ

Τ' ἀντρόγυνα
ξαπλώνουν στό κρεβάτι τους. Οι νέες γυναῖκες
θά γεννήσουν ὄρφανά.

ΣΤΡΑΤΗΓΕ, ΤΟ TANK ΣΟΥ ΕΙΝΑΙ ΔΥΝΑΤΟ ΜΗΧΑΝΗΜΑ
Θερίζει δάση δλόκληρα, κι ἑκατοντάδες ἀντρες ἀφανίζει.
Μόνο πού ἔχει ἔνα ἐλάττωμα:
Χρειάζεται ὁδηγό.

Στρατηγέ, τό βομβαρδιστικό σου είναι πολυδύναμο.
Πετάει πιό γρήγορα ἀπ' τόν ἄνεμο, κι ἀπ' τόν ἐλέφαντα σηκώνει
βάρος πιό πολύ.
Μόνο πού ἔχει ἔνα ἐλάττωμα:
Χρειάζεται πιλότο.

Στρατηγέ, ὁ ἄνθρωπος είναι χρήσιμος πολύ.
Ξέρει νά πετάει, ξέρει καί νά σκοτώνει.
Μόνο πού ἔχει ἔνα ἐλάττωμα:
Ξέρει νά σκέφτεται.

ΕΓΚΩΜΙΟ ΣΤΗΝ ΑΜΦΙΒΟΛΙΑ

[Lob des Zweifels]

Εύλογημένη νά' ναι ή ἀμφιβολία! Σᾶς συμβουλεύω νά' τιμῆτε
γχρούμενα καί προσεχτικά ἔκεινον
πού τό λόγο σας ξετάζει σάν κάλπικη μονέδα!
"Αμποτε νά' σαστε συνετοί καί νά μή
δίνετε τό λόγο σας μέ σιγουριά πάρα πολλή.

Τήν ιστορία διαβάστε καί θά δεῖτε
τήν ξέφρενη φυγή ἀνίκητων στρατῶν.
Παντοῦ
κάστρα ἀπάτητα κυριεύονται καί
τῆς Ἀρμάδας τά καράβια, πού ἥταν
ἀμέτρητα σάν ἔκανε πανιά, στό γυρισμό
εὔχολα τά μετροῦσες.

"Ετσι μιά μέρα στάθηκε ἔνας ἄνθρωπος στήν ἀπάτητη βουνοκορφή
κι ἔνα πλεούμενο ἔφτασε στήν ἄκρη τῆς
ἀπέραντης τῆς θάλασσας.

"Α, ὅμορφο πού' ναι τό κούνημα τοῦ κεφαλιοῦ
γιά τίς «ἀτράνταχτες» ἀλήθειες!
"Α, θαρρετή πού' ναι ή φροντίδα τοῦ γιατροῦ
γιά τόν ἄρρωστο πού γιατρεμό δέν ἔχει!

Μά ἀπ' ὅλες τίς ἀμφιβολίες ὅμορφότερη είναι σάν οι φοβισμένοι
ἀδύναμοι σηκώνουν τό κεφάλι καί
παύουν νά πιστεύουν
στῶν τυράννων τους τή δύναμη!

* * *

"Α, μέ πόσο κόπο καταχτήθηκε χεῖνο τό σοφό ἀξίωμα!
Πόσες θυσίες κόστισε!
Πόσο δύσκολο στάθηκε νά βρεθεῖ
πώς τά πράγματα ήταν ἔτσι κι ὅχι ἀλλιῶς!
Μέ στεναγμό ἀνακούφισης τό γραψε ἔνας ἄνθρωπος μιά μέρα
στῆς Γνώσης τό βιβλίο.
Καιρό πολύ ἔμεινε χαραγμένο ἐκεῖ μέσα καί γενιές ὀλόκληρες
ζήσανε μαζί του, τό βίλεπαν σάν ἀλήθεια αἰώνια
κι ὅσοι τό ζέρανε καταφρονοῦσαν ὅσους τ' ἀγνοοῦσαν.
Μά κάποτε, μιά ὑποψία μπορεῖ νά γεννηθεῖ, γιατί μιά καινούρια
ἐμπειρία
τραντάζει τό ἀτράνταχτο ἀξίωμα. Ευπνάει ἡ ἀμφιβολία.
Καί μιάν ἀλλη μέρα ἔνας ἀλλος ἄνθρωπος στοχαστικά σβήνει
ἀπ' τό βιβλίο τῆς Γνώσης
τό ἀξίωμα μέ μιά μονοκοντυλιά.

* * *

'Ενω διαταγές τόν ξεκουφαίνουν, ἐνω τόν ἔξετάζουν
γιά τίς φυσικές του ίκανότητες γιατροί μουσάτοι, ἐνω τόν ἐπι-
θεωροῦν
λαμπερά ὑποχείμενα μέ χρυσά γαλόνια, ἐνω τόν κατηχοῦνε
πανηγυριώτικοι παπάδες πού τοῦ τριβελίζουνε τ' αὐτιά μ' ἔνα
βιβλίο γραμμένο ἀπ' τό Θεό τόν ἴδιο
ἐνω τόν δασκαλεύουν
ἀνελέητοι δάσκαλοι, ὁ φτωχός ἀκούει νά τοῦ λένε
πώς ὁ κόσμος μας εἶναι ὁ καλύτερος τῶν κόσμων καί πώς τήν
τρύπα
στή σκεπή τῆς κάμαράς του τήν ἔχει σχεδιάσει ὁ Θεός αύτο-
προσώπως.
'Αληθινά, τοῦ εἶναι δύσκολο πολύ
ν' ἀμφιβάλει γιά τόν κόσμο τοῦτο.

Ίδρωκοπάει ὁ ἄνθρωπος χτίζοντας σπίτι ὅπου ποτέ του
δέ θά κατοικήσει.

Μά δέν ίδρωκοπάει λιγότερο κι ὅποιος δικό του χτίζει σπίτι.

* * *

Νά οι ἀστόχαστοι πού ποτέ δέν ἀμφιβάλλουν.

Ἡ χώνεψή τους εἶναι ἀψογη, κι ἡ κρίση τους ἀλάθευτη.

Δέν πιστεύουν στά γεγονότα, πιστεύουν μόνο στόν ἑαυτό τους
"Αν χρειαστεῖ

πρέπει αὐτούς τά γεγονότα νά πιστέψουν. Εἶναι ἀπέραντα
ὑπομονετικοί — μέ τόν ἑαυτό τους. Τά ἐπιχειρήματα
τ' ἀκοῦνε μέ αὐτί σπιουνού.

Στούς ἀστόχαστους πού ποτέ δέν ἀμφιβάλλουν,
συνταιριάζουν οι στοχαστικοί πού ποτέ δέν δροῦνε.

Τοῦτοι ἀμφιβάλλουν ὅχι γιά νά πάρουν μιάν ἀπόφαση, ἀλλά
γιά νά μήν πάρουν ἀπόφαση καμιά. Τά κεφάλια τους
τά χρησιμοποιοῦνε μόνο γιά νά τά κουνᾶνε. Μέ σκοτισμένο
πρόσωπο

εἰδοποιοῦν τούς ἐπιβάτες τῶν καραβιῶν πού βουλιάζουν, πώς τό
νερό εἶν ἐπικίνδυνο.

Κάτω ἀπ' τοῦ δήμου τό μπαλτά
ἀναρωτιοῦνται ἀν δέν εἶναι ἄνθρωπος κι αὐτός.

Μουρμουρίζουν σκεφτικά
πώς «τό θέμα δέν ἔχει ξεκαθαριστεῖ ἀκόμα», καί πηγαίνουνε νά
πέσουν.

Μοναδική τους δράση, δ δισταγμός.

Ἄγαπητή τους φράση : «Δέν εἶναι ἀκόμα ὥριμο γιά συζήτηση».

Γι' αὐτό, ἀν παινεύεις τήν ἀμφιβολία
μήν παινέψεις
τήν ἀμφιβολία πού καταντάει ἀπελπισία!

Τί ώφελει ή ἀμφιβολία ἔκεινον
πού δέ μπορεῖ ν' ἀποφασίσει;
Μπορεῖ νά πράξει λάθος
ὅποιος δέ γυρεύει πολλούς λόγους γιά νά δράσει.
Μά ὅποιος πάρα πολλούς γυρεύει
μένει ἄπραγος τήν ὥρα τοῦ κινδύνου.

'Εσύ, πού είσαι ἀρχηγός, μήν ξεχνᾶς
πώς ἔγινες ὅτι είσαι, ἐπειδή εἶχες ἀμφιβάλει γι' ἄλλους
ἀρχηγούς!
"Ασε λοιπόν αὐτούς πού δόδηγεῖς
ν' ἀμφιβάλλουνε κι ἔκεινοι!

(1936)

ΣΕ ΣΚΟΤΕΙΝΟΥΣ ΚΑΙΡΟΥΣ

[In finsternen Zeiten]

Δέ θά λένε: Τόν καιρό πού ἡ θελανιδιά τά κλαδιά της
ἀνεμοσάλευε.

Θά λένε: Τόν καιρό πού ὁ μπογιατζής τσάκιζε τούς ἐργάτες.

Δέ θά λένε: Τόν καιρό πού τό παιδί πετοῦσε βότσαλα πλατιά στοῦ
ποταμοῦ τό ρέμα.

Θά λένε: Τόν καιρό πού ἔτοιμάζονταν οἱ μεγάλοι πόλεμοι.

Δέ θά λένε: Τόν καιρό πού μπῆκε στήν κάμαρα ἡ γυναίκα.

Θά λένε: Τόν καιρό πού οἱ μεγάλες δυνάμεις συμμαχοῦσαν
ἐνάντια στούς ἐργάτες.

Μά δέ θά λένε: "Ητανε σκοτεινοί καιροί.

Θά λένε: Γιατί σωπαίναν οἱ ποιητές τους;

(1937)

ΟΙ ΦΟΒΟΙ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ

[Die Ängste des Regimes]

1

"Ἐνας ξένος ταξιδιώτης πού γύριζε ἀπ' τό Τρίτο Ράιχ
καὶ τὸν ρωτήσανε ποιός κυβερνάει στ' ἀλήθεια ἐκεῖ κάτω,
ἀποκρίθηκε:
'Ο τρόμος.

2

Φοβισμένος
σταματάει ὁ σοφός στή μέση τή συζήτηση καὶ κοιτάει
κατάχλωμος τό φτενό τοῖχο του γραφείου του. Ὁ δάσκαλος
δέ μπορεῖ νά κλείσει μάτι γιατί τόν τριβελίζει
μιά λέξη διφορούμενη πού είπε φευγαλέα ὁ ἐπιθεωρητής.
'Η γριούλα στό μπακάλικο
βάζει τά τρεμουλιαστά της δάχτυλα στό στόμα, μήν τῆς ἔεφύγει
μιά θυμωμένη λέξη γιά τά χάλια του ἀλευριοῦ. Τρομοκρατημένος
βλέπει ὁ γιατρός τά σημάδια του στραγγαλισμοῦ στό λαιμό του
ἀρρώστου. Γεμάτοι φόβοι
κοιτάνε οἱ γονεῖς τά παιδιά τους σάν προδότες.
'Ακόμα κι οἱ ἑτοιμοθάνατοι
χαμηλώνουν πιό πολύ τή σθησμένη τους φωνή καθώς
ἀποχαιρετᾶν τούς δικούς τους.

3

'Αλλά κι οἱ ἄνθρωποι μέ τά καφετιά πουκάμισα
τρέμουν ἐκεῖνον πού δέ σηκώνει ψηλά τό χέρι

καί φοβοῦνται ὅποιον
τούς λέει καλημέρα.
Οἱ τσιριχτές φωνές αὐτῶν πού διατάξουν
εἶναι γεμάτες τρόμο σάν τά σκουξίματα
τῶν γουρουνιῶν πού περιμένουν τοῦ χασάπη τό μαχαίρι, καὶ οἱ
χοντροί τους πισινόι
στάζουν ἴδρωτα φόβου πάνω στίς πολυθρόνες τοῦ γραφείου τους.
Ἄφιονισμένοι ἀπό τὸν τρόμο
γυμᾶνε μές στά σπίτια καὶ ψαχουλεύουν μέσα στούς ἀπόπατους
κι ὁ φόβος εἶναι κεῖνος
πού τούς κάνει βιβλιοθήκες δλόκληρες νά καίνε. "Ἐποι
ὁ τρόμος κυβερνάει ὅχι μόνο τούς κυβερνημένους ἀλλά καὶ
τούς κυβερνῆτες.

4

Γιατί

τρέμουν τόσο πολύ τήν τίμια λέξη;

5

Βλέποντας τήν πελώρια δύναμη τοῦ καθεστῶτος
τά στρατόπεδά του καὶ τά ὑπόγεια τῶν βασανισμῶν
τούς καλοθρεμένους του χαριέδες
τούς φοβισμένους ἡ ἀγορασμένους δικαστές του
τίς χαρτοθήκες του μέ τούς φακέλους τῶν ὑπόπτων
πού ὡς τό ταβάνι γεμίζουνε χτίρια δλόκληρα
θά λεγεις πώς δέν ἔχει τίποτα νά φοβηθεῖ
ἀπό τήν τίμια λέξη ἐνός ἀπλοῦ ἀνθρώπου.

6

"Ομως τό Τρίτο Πάρι τους μοιάζει
μέ τό τεράστιο κάστρο πού ἔχεις γίτσει ὁ Τάρ, ὁ Ἀσσύριος

5

65

καί πού, καθώς λέει δ θρύλος, κανείς στρατός νά τό πατήσει δέ
μποροῦσε, ἀλλά
ὅταν μιά λέξη είπωθηκε δυνατά ἐντός του
ἐσωριάστη σκόνη.

(1937)

ΓΙΑ ΤΟΝ ΟΠΟ «ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ»

[Über die Bezeichnung Emigranten]

Λαθεμένο μοῦ φαινόταν πάντα τ' ὄνομα πού μᾶς δίναν:
«Μετανάστες».

Θά πεῖ, κείνοι πού ἀφήσαν τήν πατρίδα τους. Ἐμεῖς, ώστόσο,
δέ φύγαμε γιατί τό θέλαμε,
λεύτερα νά διαλέξουμε μιάν ἄλλη γή. Οὕτε
καὶ σέ μιάν ἄλλη χώρα μπήκαμε
νά μείνουμε γιά πάντα ἔκει, ἢν γινόταν.
Ἐμεῖς φύγαμε στά κρυφά. Μᾶς κυνηγήσαν, μᾶς προγράψανε.
Κι ἡ χώρα πού μᾶς δέχτηκε, σπίτι δέ θά 'ναι, μά εξορία.
Ἐτσι, ἀπομένουμε δῶ πέρα, ἀσύχαστοι, δσο μποροῦμε πιό κοντά

στά σύνορα,
προσμένοντας τοῦ γυρισμοῦ τή μέρα, καραδοκώντας τό παραμικρό
εημάδι ἄλλαγῆς στήν ἄλλην ὅχθη, πνίγοντας μ' ἐρωτήσεις
κάθε νεοφερμένο, χωρίς τίποτα νά ξεχνᾶμε, τίποτα

ν' ἀπαρνιόμοστε,
χωρίς νά συχωρᾶμε τίποτ' ἀπ' ὅσα ἔγιναν, τίποτα δέ συχωρᾶμε.
Ἄ, δέ μᾶς ξεγελάει τούτη ἡ τριγύρω σιωπή! Ἀκοῦμε ἵσαμ' ἐδῶ
τά οὐρλιαχτά πού ἀντιλαλοῦν ἀπ' τά στρατόπεδά τους. Ἐμεῖς
οἱ ἴδιοι

μοιάζουμε τῶν ἐγκλημάτων τους ἀπόηχος, πού κατάφερε
τά σύνορα νά δρασκελίσει. Ό καθένας μας,
περπατώντας μές στό πλῆθος μέ παπούτσια ξεσκισμένα,
μαρτυράει τή ντροπή πού τή χώρα μας μολεύει.

Ομως κανένας μας
δέ θά μείνει ἐδῶ. Ή τελευταία λέξη
δέν εἰπώθηκε ἀκόμα.

(1937)

ΣΚΕΨΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΗΣ ΕΞΟΡΙΑΣ

[Gedanken über die Dauer des Exils]

I

Μή φυτεύεις ούτε καρφί στόν τοῖχο.
Στήν καρέχλα πέτα τό σακάκι σου.
Γιατί νά σκοτιστεῖς γιά τέσσερις ήμέρες;
Αὔριο θά γυρίσεις πίσω.

"Ασε καὶ τό δεντράκι ἀπότιστο.
Γιατί νά φυτεύεις δέντρα τώρα;
Πρίν φτάσει τό μπόι τοῦ σκαλοπατιοῦ
χαρούμενος θά φύγεις ἀπό δῶ.

Χῶνε ως τή μύτη τό καπέλο σου σάν συναντᾶς ἀνθρώπους!
Γιατί νά ξεφυλλίζεις ξένες γραμματικές;
Τό μήνυμα πού πίσω θά σέ προσκαλεῖ
Θά 'ναι γραμένο σέ γλώσσα πού γνωρίζεις.

Καθώς ὁ ἀσθέστης μαδάει ἀπ' τό ταβάνι
(μήν κάνεις τίποτα γιά νά τόν σταματήσεις!)
ἔτσι θά γκρεμιστεῖ τῆς θίας ὁ φράχτης
πού δρθώθηκε στά σύνορα
ἐνάντια στή Δικαιοσύνη.

II

Κοίτα στόν τοῖχο τό καρφί πού φύτεψες.
Πότε, λοιπόν, θαρρεῖς πώς θά γυρίσεις πίσω;
Θέλεις νά μάθεις τί κατάβαθα σκέφτεσαι γιά σένα;

Μέρα τή μέρα
γιά τήν Ἀπελευθέρωση δουλεύεις,
γράφεις, στήν κάμαρά σου καθισμένος.
Θέλεις νά μάθεις τί σκέφτεσαι γιά τή δουλειά σου;
Κοίτα στήν ἄκρια τῆς αὐλῆς τήν καστανιά
πού, τώρα δά, ἔνα σταυρό νερό τήν πότισες!

(1937)

ΣΤΗ ΓΕΝΝΗΣΗ ΕΝΟΣ ΓΙΟΥ

[Bei der Geburt eines Sohnes]

(κατά τόν Κινέζο ποιητή *Su Tung-p'o, 1036-1101*)

"Αμα γεννιέται ἔνα παιδί,
σόλη ἡ φαμίλια τοῦ εύχεται ἔξυπνο νά γίνει.
Ἐγώ πού, μέ τήν ἔξυπνάδα μου,
ρήμαξα τή ζωή μου,
ἐλπίζω ὁ γιός μου
ἀγράμματος νά μείνει καί φτωχός στό πνεῦμα.
Ἐτσι, θά ζήσει γαλήνια κι ώραια
σάν υπουργός τῆς κυβερνήσεως.

(1938)

ΤΟ ΚΑΨΙΜΟ ΤΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

[Die Bücherverbrennung]

"Οταν διαταγή ἔθγαλε τό καθεστώς νά καοῦνε
σέ δημόσιες πλατείες τά βιβλία που
περικλείνουν ιδέες ἀνατρεπτικές,
κι ἀπό παντοῦ κεντρίζανε τά βόδια
νά σέρνουν κάρα δλόχληρα
μέ βιβλία γιά τήν πυρά, ἐνας ἔξορισμένος
ποιητής, ἐνας ἀπ' τούς καλύτερους,
διαβάζοντας τῶν βιβλίων τόν κατάλογο,
μέ φρίκη του εἶδε πώς τά δικά του
τά εἶχανε ξεχάσει. Χύμηξε στό γραφεῖο του
μέ τίς φτεροῦγες τῆς δργῆς, κι ἔγραψε στούς τυράννους ἐνα
γράμμα:

«Κάψτε με!» ἔγραφε μέ πένα ἀκράτητη, «κάψτε με!
Μ' ἀφήσατε ἔξω! Δέ μπορεῖτε νά μοῦ τό κάνετε αὐτό, ἐμένα!
Τήν ἀλήθεια δέν ἔγραφα πάντα στά βιβλία μου; Καί τώρα
μοῦ φερνόσαστε σά νά μαι ψεύτης! Σᾶς διατάζω:
Κάψτε με!»

(1938)

ΟΙ ΕΒΡΑΙΟΙ, ΣΥΜΦΟΡΑ ΓΙΑ ΤΟ ΛΑΟ

[Der Jude, ein Unglück für das Volk]

”Αν, όπως διαλαλοῦν οἱ ἀρχηγοί μας στά μεγάφωνά τους,
οἱ Ἑβραῖοι εὐθύνονται γιά ὅλες τίς κακοτυχίες μας,
καὶ δεδομένου ὅτι οἱ ἀρχηγοί μας εἶναι πάνσοφοι
καθώς μᾶς λένε καὶ μᾶς ξαναλένε οἱ ἴδιοι,
τότε εἶναι ὄλοφάνερο πώς οἱ συμφορές μας πού ὅλο καὶ πληθαίνουν,
ὅφείλονται στό πλῆθος τῶν Ἑβραίων πού ὅλο καὶ λιγοστεύουν.
Οἱ Ἑβραῖοι μονάχα φταῖνε πού μᾶς δέρνει ἡ πείνα,
ἐνῶ οἱ μεγαλοχτηματίες μας ψοφᾶνε ἀπ’ τή δουλειά σπέρνοντας
καὶ θερίζοντας
κι ἐνῶ οἱ καρχαρίες τοῦ Ρούρ δέν τρῶνε παρά τά ψίχουλα
πού πέφτουν ἀπ’ τοῦ ἐργάτη τό τραπέζι.
”Εξ ἀλλου, οἱ Ἑβραῖοι μονάχα εἰν’ αἰτία πού δέν ὑπάρχει στάρι
γιά ψωμί,
μιά κι ὁ στρατός ἔχει ἐπιτάξει, γιά γυμνάσια καὶ στρατῶνες,
κάμπους καὶ πλαγιές ὅσο μιά ἐπαρχία ὀλόκληρη.
”Αφοῦ, λοιπόν, εἶναι οἱ Ἑβραῖοι συμφορά γιά τό λαό μας,
εἰν’ εὔκολο πολύ, γιά τό λαό, νά ζεχωρίσει ἔναν Ἑβραῖο.
Δέν χρειάζεται, γι’ αὐτό, νά δεῖς πιστοποιητικά γεννήσεως
ούτε ἔξωτερικά γνωρίσματα
— αὐτά εἶναι, πολλές φορές, ἀπατηλά.
Φτάνει, μονάχα, νά ρωτήσεις:
«Είναι ὁ Δεῖνα ἡ ὁ Τάδε συμφορά γιά μᾶς;»
”Αν νάι, τότε εἶναι σίγουρα Ἑβραῖος.
Μιά συμφορά δέν τήνε ζεχωρίζεις
ἀπό τῆς μύτης της τό σχῆμα,
μά ἀπ’ τίς ζημιές ὅπου σωριάζει.
Οι πράξεις, κι ὅχι οι μύτες, ἀφανίζουν.

Δέ χρειάζεται μύτη μακρουλή γιά νά μπορεῖς
νά κλέβεις καί νά δυναστεύεις τό λαό.

Φτάνει, μονάχα, νά σαι στέλεχος τοῦ καθεστῶτος!

”Αρα: Μιά κι ὁ καθένας ξέρει πώς τό καθεστώς
εἶναι ἡ πιό μεγάλη συμφορά γιά τό λαό
κι ἀφοῦ δλες μας οἱ συμφορές εἰν’ γέννημα τῶν Ἐβραίων,
θά πεῖ πώς καί τό καθεστώς εἰν’ τῶν Ἐβραίων γέννημα.
Τί πιό δλοφάνερο — καί ὅπερ ἔδει δεῖξαι!

(1938)

ΔΙΚΑΙΑ ΚΥΝΗΓΗΜΕΝΟΣ

[Verjagt mit gutem Grund]

Σάν πλουσιόπαιδο μεγάλωσα.
Οι γονεῖς μου χολάρο
μοῦ φορέσαν, μ' ἔμαθαν
ὑπηρέτες νά' χω
καὶ μοῦ διδάξαν τήν τέχνη νά δίνω διαταγές. "Οταν
μεγάλωσα ὅμως, κι ὀλόγυρά μου κοίταξα,
δέ μ' ἄρεσαν οἱ ἀνθρώποι τῆς ταξης μου,
οὕτε νά διατάξω καὶ νά μ' ὑπηρετοῦν.
Τότε, τήν τάξη μου ἀπαρνήθηκα καὶ γιά συντρόφους πῆρα
τούς ταπεινούς ἀνθρώπους.

"Ἐποιεῖ
οἱ γονεῖς μου ἐναν προδότη ἀνάστησαν, τοῦ μάθανε
ὅλα τους τά κόλπα, κι αὐτός
τά μαρτυράει στούς ἔχθρούς τους.

Ναί, κάνω έούκινο τά μυστικά τους. Στέκουμαί
στόν ἀπλό λαόν ἀνάμεσα, καὶ τοῦ ἔξηγῶ
πῶς τόνε χοροὶ δεύουν. Καί προμαντεύω τί θά γίνει, γιατί
ξέρω καλά τά σχέδιά τους
(χαμένη δέν πῆγε δά ἡ ἐκπαίδευσή μου)
Τά Λατινικά τοῦ πουλημένου τους παπαδαριοῦ
τά μεταφράζω λέξη - λέξη στήν ἀπλή τή γλώσσα, καὶ
τότε βλέπεις μονομιᾶς τί κουραφέξαλα εἶναι. Κατεβάζω
τή ζυγαριά τῆς Δικαιοσύνης τους καὶ δείχνω
πῶς εἶναι κάλπικα τά ζύγια της. Καί οἱ χαφιέδες τους τρέχουνε
καὶ τούς λένε

πώς κάθουμαι μαζί μέ τούς κατατρεγμένους
πού έτσιμάζουν ἐπανάσταση.

Νά φρονιμέψω, μοῦ μηνύσαν. Καί μοῦ πῆραν
ὅτι μέ τή δουλειά μου εἶχα χερδίσει. Κι ἐπειδή μυαλό δέν ἔβαλα,
μέ κυνηγήσαν, ψάξαν τό σπίτι μου, ἀλλά
δέ βρήκανε
παρά χαρτιά, πού ξεσκεπάζαν
τίς συνωμοσίες τους ἐνάντια στό λαό. Τότε
ξαμόλυσαν ἐντάλματα
κατηγορώντας με πώς ἔχω ἴδεες χυδαῖες, μ' ἀλλα λόγια:
τίς ἴδεες τοῦ «χυδαίου ὄχλου».

”Οπου κι ἄν πάω, στιγματισμένος εἶμαι
στῶν δυνατῶν τά μάτια. Μά οἱ ἀδύναμοι
διαβάζουν τά ἐντάλματα καὶ
ἀσυλο μοῦ δίνουν, λέγοντας:
«Ἐσένα, σέ κυνηγάνε
γιά δίκαιο σκοπό».

(1938)

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΚΙ ΑΠΟΚΡΙΣΕΙΣ

[Fragen und Antworten]

«Μπορεῖ ἡ ἀλήθεια νᾶν’ θνητή, τό ψέμα ἀθάνατο;»
«Ἐτσι δείχνουν ὅλα».

«Ποῦ εἰδες, ἡ ἀδικία νά μή ξεμασκαρεύεται χρόνους καὶ καιρούς;»
«Ἐδῶ».

«Μά ξέρεις κάποιον πού ἡ βία νά τοῦ χει φέρει τύχη;»
«Καί ποιός δέν ξέρει;»

«Τότε ποιός μπορεῖ, σ’ ἔναν τέτοιο κόσμο, νά τσακίσει τόν
τύραννο;»
«Ἐσύ».

(1939)

ΜΟΤΤΟ ΣΤΗ ΣΥΛΛΟΓΗ ΤΗΣ MARGARETHE
STEFFIN ΑΠΟ ΠΟΙΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΜΠΡΕΧΤ

[“Steffinische Sammlung” — Motto]

Αὐτό, λοιπόν, εἶναι ὅλο, καὶ —ξέρω— δέν εἶναι ἀρκετό.
Μπορεῖ, ώστόσο, νά σᾶς πεῖ πώς είμαι ἐδῶ ἀκόμα.
Μοιάζω μέ κείνον πού τριγύριζε κρατώντας ἔνα κεραμίδι,
στόν κόσμο γιά νά δείξει πῶς ήτανε τό σπίτι του.

(1940)

EΞΟPIA: H.II.A. (1941-1947)

ΩΔΗ Σ' ΕΝΑΝ ΑΝΩΤΕΡΟ ΑΞΙΩΜΑΤΟΥΧΟ

[Ode an einen hohen Würdenträger]

I

Περίλαμπρε ύποπρόξενε, καταδέξου
νά παραχωρήσεις στό τρεμάμενο κουνούπι σου
τό ἀγαθοποιό ἄγγιγμα τῆς σφραγίδας σου!

Πνεῦμα ὑψηλό
πού κατ' εἰκόνα καί δμοίωσή σου πλάστηκαν οἱ θεοί
ἐπίτρεψέ μου νά διακόψω μιά στιγμή
τούς ἀνεξιχνίαστους στοχασμούς σου!

Τέσσερις φορές
εἶχα τήν τύχη νά συρθῶ ἵσαμε σένα.
Μερικές λέξεις μου
πού τίς σκέφτηκα νύχτες ὀλόκληρες ἀγρύπνιας
ἔλπιζω νά 'φτασαν κάπου σιμά σου.

"Εκοφά δυό φορές γιά σένα τά μαλλιά μου
ποτέ
δέν ἥρθα πρός ἐσέ χωρίς καπέλο, τό τριμένο μου κασκέτο
τό 'χρυψα πάντα ἀπ' τή ματιά σου.

Ξέρεις, στίς λιγοστές σου λέξεις
τρομαλέες οἰκογένειες πασχίζουν ὀλόκληρες βδομάδες
νά θροῦνε κάποιο χρυφό ύπαινιγμό ἡ κάποιο νόημα ἐλπιδοφόρο:
Τάχα γι' αὐτό εἶναι τόσο ἀνελέητες;

‘Ο μεγάλος παγιδευτής ζυγώνει.
Στήν παγίδα ύπαρχει μιά πορτούλα
που στήν ἐλευθερία ὁδηγεῖ. ’Εσύ
ἔχεις τό κλειδί της.
Θά τό πετάξεις μέσα στήν παγίδα;

II

Μή φοβᾶσαι, ἀνθρωπάκο πίσω ἀπ’ τό γραφεῖο!
Οι προϊστάμενοί σου
δέ θά θυμώσουνε γιά τή σφραγίδα.
Μῆνες καί μῆνες
ἔχεις ἀνακρίνει τόν «αἰτοῦντα».
Τόν ξέρεις ώς τήν τελευταία τρίχα του.
Ούτε ίῶτα ἐν δέν ᔁχεις παραλείψει
ἀπό τίς ὁδηγίες. Δέν ξέχασες
καμιάν ἐρώτηση - παγίδα. Λοιπόν, μήν καρδιοχτυπᾶς ἄλλο πιά!
Βάλε τή σφραγιδούλα σου. Οι προϊστάμενοί σου
δέ θά σέ καταβροχθίσουν!

(1941)

Η ΣΤΑΥΡΟΦΟΡΙΑ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ

[Kinderkreuzzug]

Στήν Πολωνία, τό '39
μιά φοβερή γίνηκε μάχη
και πλῆθος πόλεις και χωριά
έσωριάστηκαν στάχτη.

Χάνει ή άδερφή τόν άδερφό της
τόν ἄντρα ή γυναίκα, στή φωτιά.
Και τό παιδί μές στά ρημάδια
τοῦ κάκου τούς γονιούς ἀναζητᾶ.

Οὗτ' εἰδηση ούτε γράμμα πιά
έρχόταν ἀπ' τήν Πολωνία.
"Ομως στίς χῶρες τοῦ βοριᾶ
λέγαν μιά ἀλλόχοτη ιστορία.

Χιόνιζε, καθώς λέγαν πέρα κεῖ
κι ἀκούστηκε σ' ἀνατολή και δύση
πώς μιά σταυροφορία ἀπό παιδιά
στήν Πολωνία εἶχε ἀρχίσει.

Στίς δημοσιές, κοπάδια πεινασμένα,
περιπλανιόνταν τά ὄρφανά.
Κι ἀλλα παιδιά ἐπαίρνανε μαζί τους
ἀπό τά ρημαγμένα τους χωριά.

Θέλανε νά ξεφύγουν τή σφαγή
πού έφιάλτης είχε γίνει.
Νά φτάσουν σέ μιά χώρα πού
νά βασιλεύει ειρήνη.

Είχανε τό μικρό ἀρχηγό τους
πού τόν ἀκολουθοῦσαν θαρρετά.
Μά κείνον τόνε τρώει ή ἔγνοια
γιατί τούς δρόμους ξαστοχᾶ.

Ἐνα κορίτσι ἔντεκα χρονῶ
τετράχρονο ἀγόρι κουβαλοῦσε.
Μάνα θέ νά γινόταν μιά χαρά
— σέ χώρα εἰρηνική ἐν κατοικοῦσε.

Παλτό μέ τό γιακά του θελουδένιο
ένας μικρός Ἐεραῖος φορᾶ.
Μέ κάτασπρο ψωμί είχε μεγαλώσει
ὅσπου τόν βρῆκε ή συμφορά.

Κι ἔνα λιγνό, τεφρό παιδί¹
ὅλο ἀπόμερα κρατιόταν
τί κουβαλοῦσε κρίμα φοβερό:
ἀπ' τῶν Νατσήδων τήν πρεσβεία ἐρχόταν.

Κι ἔνα σκυλί εἶχαν ἔκει
πού τό πιασαν γιά νά τό φᾶνε.
Τό λυπήθηκαν — κι είχε προστεθεῖ
στά στόματα ὅπου πεινᾶνε.

Κι ἔνα σχολειό εἶχαν ἔκει
μέ δασκαλάκο γιά ὁρθογραφία.
Στήν τσακισμένη ράχη ἐνός τάνχ
μάθαν νά γράφουνε: «Φιλία».

Καί μιάν ἀγάπη εἶχαν ἔκει.
Δώδεκα αὐτή, τά δεκαπέντε αὐτός ἀγγίζει.
Καί σέ μιά γκρεμισμένη αὐλή
κάθεται αὐτός καί τά μαλλιά του αὐτή χτενίζει.

Μά ἡ ἀγάπη δέν ἀντέχει
στήν ἄγρια τήν παγωνιά:
ὅταν λυγίζουν ἀπ' τό χιόνι
πῶς θές ν' ἀνθίσουν τά κλαριά;

Καί μιά κηδεία εἶχαν ἔκει.
Τ' ἀγόρι μέ τό βελουδένιο πανωφόρι
δυό Πολωνέζοι καί δυό Γερμανοί
στό μνῆμα κουβαλᾶν μέ τ' ἀγριοθόρι.

Καθολικοί καί Προτεστάντες καί Νατσί¹
τό φίλο τους ξεπροσδάνε.
Κι ὕστερα, ἔνας μικρός κομμουνιστής
εἶπε, οἱ ζωντανοί τί προδοκάνε.

'Ελπίδες εἶχανε, λοιπόν, καί πίστη
ἀλλά δέν εἶχαν κρέας οὔτε ψωμί.
Κι ἂν κλέβαν, ἃς μήν τούς κατηγορήσει
ὅποιος τούς πεινασμένους δέ βοηθεῖ.

Μά πάλι, μήν κατηγορᾶτε τό φτωχό¹
πού στά παιδιά τραπέζι δέν ἀνοίγει:
γιατί πολλοί ἔχουν πρόθυμη καρδιά
μά ή μπόρεσή τους εἶναι λίγη.

Τραβήξαν κατά τό νοτιά.
Νοτιάς —τούς εἶπαν— εἰν' τά μέρη
πού δῆλιος στέκεται καρφί²
ἀποπάνω σου τό μεσημέρι..

“Ενα φαντάρο πληγωμένο
μέσα σέ δάσος εἶχαν θρεῖ.
Τόνε νοιαστήκανε, θαρρώντας
πώς κάποιο δρόμο θά τους πεῖ.

Κι αὐτός τούς λέει: «Στό Μπιλγκοράϊ!»
Παραμιλάει; Δέ μποροῦν νά καταλάθουν.
Μά σ' ἔξι μέρες πέθανε κι αὐτός
καί σέ λαγούμι τόνε θάθουν.

Καί ἀνταμώνανε συχνά
δεῖχτες τῶν δρόμων χιονισμένους
— ἀλλά δέν ξέραν πώς ἀλλού
τούς εἶχαν ἄλλοι γυρισμένους

γιά «λόγους στρατιωτικούς»
καί τούς ἐχτρούς γιά νά μπερδεύουν.
”Ετσι λοιπόν, τό Μπιλγκοράϊ
τοῦ κάκου τά παιδιά γυρεύουν.

Στέκονται πλάι στόν ἀρχηγό τους
πού ὅλο κοιτᾶ τόν οὐρανό.

Τούς δείχνει πέρα καί τούς λέει:
«Πρέπει νά πάμε ἐκεῖ, θαρρῶ».

Κάποτε, νύχτα, εἶδαν μιά φωτιά
— μά νά ζυγώσουν δέν κοτᾶνε.
Κάποτε προσπεράσαν τρία τάνκς
— σημάδι πώς ἀνθρώποι γύρω θά 'ναι.

Κάποτε, σέ μιά πολιτεία κοντά
φτάσαν, ἀλλά πισωγυρίσαν.
Καί μόνο νύχτα περπατοῦσαν πιά
ῶσπου μαχριά τήν πόλην ἀφῆσαν.

Ἐκεῖ πού ἦταν ἡ νότια Πολωνία,
μέσα στόν ἄγριο τό χιονιά,
φανήκαν τά πενηνταπέντε
παιδιά γιά τελευταία φορά.

Κι ὅταν τά μάτια μου σφαλνῶ
τά 6λέπω νά περιδιαβάζουν
ὅλημερίς χωρίς σταματημό
καί σέ καμένες στάνες νά φωλιάζουν.

Καί πάνωθέ τους, μές στά νέφη,
6λέπω ἄλλο πλῆθος, πιό τρανό!
μέ τους ἀνέμους νά παλεύει
χωρίς πατρίδα, οὔτε σκοπό

γυρεύοντας μιά χώρα ειρηνική
κι ἀπ' τούς πολέμους ξεχασμένη
— κι ὅχι σάν τή δική τους, τή νεκρή.
Κι αὐτό τό πλῆθος ὅλο και πληθαίνει.

Καὶ μές στή σκοτεινιά ξεκρίνω
κι ἄλλα παιδιά λογῆς - λογῆς:
σπανιόλους, γάλλους, μαύρους, ἄσπρους,
ἀπό τά πέρατα τῆς γῆς!

Ἐκεῖνο τό Γενάρη, κάποιοι Πολωνοί
ἔνα σκυλί ἔβρήκαν πεινασμένο
καί στόν ξεσαρκωμένο του λαιμό⁷
ῆταν ἔνα χαρτόνι χρεμασμένο.

Κι ἔγραψε πάνω κεῖ: «Βοήθεια!
Χαθήκαμε στό χαλασμό.
Εἴμαστε ἐδῶ πενηνταπέντε.
Ο σκύλος θά σᾶς φέρει ἐδῶ.

Κι ἀν δέν μπορεῖτε σεῖς νά ’ρθεῖτε
διώξτε τό σκύλο μακριά.
Μήν τόν σκοτῶστε: κανείς ἄλλος
δέν ξέρει ποῦ είναι τά παιδιά».

Παιδιάστικο ἦτανε τό χέρι
πού ἔγραψε τά λόγια κείνα.
Δυό χρόνια ἔχουνε περάσει.
Κι ὁ σκύλος πέθανε ἀπ' τήν πείνα.

(1941)

ΣΤΟΥΣ ΓΕΡΜΑΝΟΥΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΕΣ
ΤΟΥ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΥ ΜΕΤΩΠΟΥ

[An die deutschen Soldaten im Osten]

('Απόσπασμα)

'Αδέρφια μου, ἀν̄ ήμουνα μαζί σας,
στούς χιονισμένους κάμπους τῆς Ἀνατολῆς ἀν̄ ήμουν ἔνας ἀπό^{την}
σᾶς,
ἔνας ἀπ' τίς χιλιάδες σας ἀνάμεσα στά σιδερένια τ' ἄρματα,
θά λεγα, καθώς λέτε: Σίγουρα
θά υπάρχει κάποιος δρόμος γιά τό σπίτι μου.

"Ομως, ἀδέρφια μου, καλά μου ἀδέρφια,
κάτω ἀπ' τ' ἀτσάλινό μου κράνος, μέσα στό κρανίο μου,
θά ξερα αὐτό πού ξέρετε: Ἐδῶ
δέν υπάρχει κανένας δρόμος γιά τό σπίτι πιά.

.....

'Αδέρφια μου, ἀν̄ ήμουνα μαζί σας,
ἀν̄ ἐσερνόμουνα μέ σᾶς στήν παγωμένη ἔρημο,
θ' ἀναρωτιόμουνα, καθώς ἀναρωτιέστε: Γιατί,
γιατί ήρθα ἐδῶ, ἀπ' ὅπου
κανένας δρόμος δέν πάει γιά τό σπίτι μου;

Γιατί φόρεσα τῆς λεηλασίας τή στολή;
Γιατί φόρεσα τό πουκάμισο τοῦ ἐμπρηστῆ;
"Οχι, δέν τό κανα ἀπό πείνα.
"Οχι, δέν τό κανα ἀπό μάνητα σφαγῆς.

Μόνο καί μόνο ἐπειδή 'μουν δοῦλος
καί μέ διατάξαν
ξεκίνησα γιά νά σκοτώσω καί νά κάψω.

Καί τώρα, πρέπει νά μέ κυνηγήσουνε.
Καί τώρα, πρέπει νά μέ σφάξουνε.

.....

Καί θά κείτουμαι κάτω ἀπ' τή γῆ
πού ἔχω ρημάξει
χαλαστής πού κανείς δέν πονᾶ γιά τό χαμό του.
Στεναγμός ἀνακούφισης θ' ἀναδεύει πάνω ἀπ' τόν τάφο μου.

(1942)

Η ΜΑΣΚΑ ΤΟΥ ΚΑΚΟΥ

[Die Maske des Bösen]

Στόν τοῖχο μου, μιά μάσκα γιαπωνέζικη, στό ξύλο σκαλισμένη
χρυσογυαλισμένη: μάσκα ένός δαιμονικού κακοῦ.

Κοιτάω μέ συμπόνια
τίς φλέβες πού στό μέτωπο φουσκώνουν, δείχνοντας
πόσο είναι χοπιαστικό νά' σαι κακός.

(1942)

ΓΕΝΙΕΣ ΣΗΜΑΔΕΜΕΝΕΣ

[Gezeichnete Geschlächter]

Καιρό πολύ προτοῦ τά δομβαρδιστικά φανοῦνε πάνωθέ μας
ήτανε κιόλας οι πολιτεῖες μας
ἀκατοίκητες. 'Απ' τή δρωμιά
δέ μποροῦσε
κανένας όχετός νά μᾶς ξεπλύνει.

Καιρό πολύ πρίν σκοτωθοῦμε σέ μάχες ἀσκοπες
ὅταν θαδίζαμε σέ πολιτεῖες ὅρθιες ἀκόμα
οι γυναῖκες μας ήτανε κιόλας
χῆρες καὶ τά παιδιά μας ὄρφανά.

Καιρό πολύ πρίν μᾶς πετάξουνε στό λάκκο ἀλλοι σημαδεμένοι
ήμαστε δίχως φίλους. Αύτά πού δέσπεστης
μᾶς ἀφάνισε, δέν ήτανε
πιά πρόσωπα.

(1943)

ΤΟ ΠΡΩΙ ΤΗΣ ΚΑΙΝΟΥΡΙΑΣ ΜΕΡΑΣ

[In der Frühe des neuen Tags]

Τό πρωί τῆς καινούριας μέρας, χαράματα ἀκόμα
θά σηκωθοῦνε, πυκνά σμάρια, τά λυκόρνια
σ' ἀκρογιαλιές μακρινές
μ' ἀθόρυβο πέταγμα
ἐν ὄνόματι τῆς τάξεως.

(1943)

ΟΤΑΝ ΜΑΘΕΥΤΗΚΕ Η ΑΙΜΑΤΟΧΥΣΙΑ ΠΟΥ ΕΚΑΝΑΝ ΟΙ ΤΟΡΗΔΕΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΣΑ

[Auf die Nachricht von den Toryblutbädern in Griechenland]

Ἐκεῖ ὅπου ἡ βρωμιά εἶναι πιό μεγάλη,
ἐκεῖ ἀκοῦς τά πιό μεγάλα λόγια.
Μ' ἂν πρέπει τή μύτη σου νά φράξεις,
πῶς θά φράξεις τήν ἴδιαν ὥρα καί τ' αὐτιά σου;

"Ἄν δέν είχαν βραχνιάσει τά κανόνια,
θά λέγανε: ρίχνουμε γιά νά τηρήσουμε τήν τάξη.
"Ἄν ὁ χασάπης πρόφταινε ν' ἀνασάνει,
θά λεγε: κέρδος κανένα ἐγώ δέν ἔχω.

Σάν οι συμπατριώτες μου Ἑλληνιστές
διωχτήκανε ἀπ' τούς ὄμηρικούς τούς κάμπους
ὅπου ἀναζητοῦσαν λόλαδο καί κοπάδια,
οἱ ἐλευθερωτές γύρισαν ἀπ' τή μάχη
καί βρήκανε καινούρια ἀφεντικά
νά κυβερνᾶν τίς πολιτείες τους.

Κι ἀπ' τά κανόνια ἀνάμεσα, προσάλανε οἱ ἔμποροι.

(1944)

ΕΠΙΤΑΦΙΟ ΓΙΑ ΤΟΝ Μ.

[Epitaph für M.]

'Από τούς καρχαρίες γλίτωσα
τίς τίγρεις τίς ἐσκότωσα
καὶ μέ καταβροχθίσαν
οἱ κοριοί.

(1946)

ΑΛΛΑ ΣΑΝ ΕΦΤΑΣΕ ΣΤΟ ΙΚΡΙΩΜΑ

[Aber wenn er zum Block ging]

’Αλλά σάν ἔφτασε στό ἵκριωμα γιά νά τόν σκοτώσουν
ἔφτασε σ’ ἔνα ἵκριωμα, πού τό ’χαν ὅμοιοί του φτιάξει.
’Ακόμα κι ὁ μπαλτάς πού τόν περίμενε
ἀπ’ ὅμοιούς του ἥτανε φτιαγμένος. Εἶχανε φύγει μοναχά
ἢ τούς εἶχαν διώξει, ὅμως ἐκεῖ
μέσα στό ἔργο τους βρίσκονταν τά χέρια τους. ”Ως καί τό φῶς
στούς διαδρόμους πού πέρασε γιά νά πάει στό θάνατο
δέν θά ὑπαρχει χωρίς αὐτούς. ’Ακόμα καί τό σπίτι
ἀπ’ ὅπου τόν ἀρπάξανε, ἀκόμα κι ὅποιο ἄλλο σπίτι.
Γιατί
λοιπόν νά ’ναι ὀλομόναχος, αὐτός πού μιλοῦσε γιά χάρη τόσων
ἄλλων;
’Επειδή
οι καταπιεστές ένώνονται
μά οι καταπιεσμένοι μένουν χωρισμένοι..

(1946)

ΤΗΣ ΝΤΡΟΠΗΣ

[Mit Beschämung]

Ἐφτά χρόνους τρώγαμε τό φωμί τοῦ μακελάρη.
Ἐφτά χρόνους τοῦ φτιάχναμε ἄρματα πολέμου.
Λαός νικημένος, ἐκστρατεύσαμε
νά νικήσουμε ἄλλους λαούς.

(1946)

ΓΥΡΙΣΜΟΣ (1948-1956)

"Α, δικαίως πού γυρνᾶ στόν τόπο του, δέν είναι νικητής.
'Αλλά κανένας δέν είναι νικητής σάν δέν γυρνᾶ στόν τόπο του.

(1949)

ΔΙΑΠΙΣΤΩΣΗ

[Wahrnehmung]

“Οταν ξαναγύρισα
τά μαλλιά μου δέν ήταν γκρίζα άκόμα
κι ήμουν χαρούμενος γι’ αυτό.

Τούς μόχθους τῶν θουνῶν τούς ξεπεράσαμε.
Μπροστά μας ἔχουμε τώρα τούς μόχθους τῶν κοιλάδων.

(1949)

PHTA

[Sprüche]

I

Τόν κόσμον ἔχω τριγυρίσει
Γραφτό μου πουθενά δέν ἔχω ἀφήσει
Δέν ξέρω ποῦ τό καπέλο μου ἔχω παρατήσει
Κι ούτε τά έφτά πού 'χα πρωτύτερα ἀποχτήσει.

II

Τά μάτια σου μήν τά πιστεύεις
Μήν πιστεύεις ούτε καί τ' αὐτιά σου
Σκοτάδι βλέπεις
Μπορεῖ νά 'ναι φῶς.

(1949)

ΤΟ ΑΛΛΑΓΜΑ ΤΗΣ ΡΟΔΑΣ

[Der Radwechsel]

Στῆς δημοσιᾶς τόν ὅχθον κάθομαι,
κοιτάω τόν ὁδηγό ν' ἀλλάζει ρόδα.
Δέ μ' ἀρέσει ὁ τόπος ἀπ' ὅπου ἥρθα.
Δέ μ' ἀρέσει ὁ τόπος ὅπου πάω.
Γιατί, λοιπόν, βλέπω τό ἄλλαγμα τῆς ρόδας
ἔτσι ἀνυπόμονα;

(1950)

Η ΛΥΣΗ

[Die Lösung]

"Γιστερ' ἀπ' τήν ἐξέγερση τῆς 17 τοῦ Ἰουνη,
ὁ γραμματέας τῆς "Ενωσης Λογοτεχνῶν
ἔθαλε καὶ μοιράσανε στή λεωφόρο Στάλιν προκηρύξεις
που λέγανε πώς ὁ λαός
ἔγασε τήν ἐμπιστοσύνη τῆς κυβέρνησης,
καί δέ μπορεῖ νά τήν ξανακερδίσει
παρά μονάχα μέ διπλή προσπάθεια. Δέ θά ταν τότε
πιό ἀπλό, ή κυβέρνηση
νά διαλύσει τό λαό
καί νά ἔκλεξει ἕναν ἄλλον;

(1953)

ΜΕΓΑΛΗ ΕΠΟΧΗ, ΣΠΑΤΑΛΗΜΕΝΗ

[Grosse Zeit, vertan]

“Ηξερα ότι πολιτείες χτιστήκαν.
Δέν πηγα σέ καμιά.
Θέμα στατιστικής, εἶπα
οχι ‘Ιστορίας.

Τί νόημα έχουνε πολιτείες χτισμένες
δίχως τή σοφία του λαοῦ;

(1953)

ΣΥΜΦΩΝΙΑ

[Gleichklang]

Αὐτός στήν Κίνα
έδω ἔχεινη
Καλή, εἶπε κεῖνος
Μέρα, εἶπε κείνη.

(1954)

Η ΑΛΛΑΓΗ ΤΩΝ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ

[Wechsel der Dinge]

I

Κι ήμουνα γέρος, κι ήμουνα νέος πότε - πότε
Ήμουνα γέρος τό πρωί καί τό βράδυ νέος
Κι ήμουν παιδί που θυμότανε τις λύπες του
Κι ήμουνα γέρος που δέν εἶχε ἀναμνήσεις.

II

Ήμουν θλιμένος, σταν ήμουν νέος
Θλιμένος τώρα, γέρος που είμαι
Πότε θά είμαι χαρούμενος λοιπόν;
Κάλλιο νά μήν ἀργήσω.

(1955)

ΠΟΙΗΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ

ΛΟΓΟΣ ΣΕ ΔΑΝΟΥΣ ΕΡΓΑΤΕΣ - ΗΘΟΠΟΙΟΥΣ
ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΕΧΝΗ ΤΗΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗΣ

[Rede an dänische Arbeiterschauspieler über die Kunst der Beobachtung]

('Απόσπασμα)

'Εσύ, ήθοποιέ,
πρέπει, πρῶτα καὶ πάνω ἀπ' ὅλα,
τήν τέχνη τῆς παρατήρησης νά καταχτήσεις.

Σημασία δέν ἔχει πῶς φαντάζεις στή σκηνή, ἀλλά
τί ἔχεις δεῖ καὶ τί σέ μᾶς μπορεῖς νά δείξεις. "Ο, τι
ἀξίζει, εἶναι νά μάθουμε
τί ξέρεις.

Θά σέ παρατηροῦμε, γιά νά δοῦμε
ἄν σωστά ἔχεις ἐσύ παρατηρήσει.

"Ομως ἔκεινος πού παρατηρεῖ τόν έαυτό του μοναχά,
ποτέ του δέ μπορεῖ τούς ἀνθρώπους νά γνωρίσει." Ολη του ή ἔγνοια
εἶναι νά κρύψει τόν έαυτό του ἀπ' τά μάτια του. Καί ποιός
τό καταφέρνει αὐτό καλύτερα ἀπ' τόν ἴδιον;

Γιά τοῦτο, τή σπουδή σας πρέπει νά τήν ἀρχινήσετε
ἀνάμεσα στούς ζωντανούς ἀνθρώπους. Πρῶτο σκολειό σας
νά 'ναι ὁ τόπος τῆς δουλειᾶς σας, τό σπίτι σας, ή γειτονιά σας.
Κι ὁ δρόμος, τό λεωφορεῖο, τά μαγαζιά. Ἐκεῖ, παρατηρήστε
τόν καθένα, τόν ξένο σάν νά 'ταν γνώριμός σας,
τόν γνώριμο σά νά σᾶς ξεταν ξένος.

Κοιτάξτε κείνον τό φορολογούμενο: δέ μοιάζει
μ' ὅλους τούς ἄλλους πού τούς φόρους τους πληρώνουν, κι ἀς
τούς πληρώνουν ὅλοι τους γκρινιάζοντας. Τούτη τήν ὥρα,
μάλιστα,

δέ μοιάζει οὕτε μέ τόν ἴδιο τόν ἑαυτό του.

Κι ὁ ταμίας πού τούς φόρους παίρνει,
είναι στ' ἀλήθεια ἀ λ λ ι ώ τ ι κ ο σ ἀπό κείνον πού πληρώνει;

"Οχι μονάχα φορολογεῖται κι ὁ ἴδιος, μά ἔχει τόσες
ἄλλες ὄμοιότητες μ' αὐτόν πού πιλατεύει! Καί τούτη ἐδῶ
ἡ γυναίκα

πάντα της δέ μιλάει ἐτσι ἀπότομα, οὕτε κι ἔκείνη ἡ ἄλλη
γλυκότροπη είναι μ' ὅλους ἔτσι. Κι ὁ φαντασμένος ὁ πελάτης
είναι μονάχα φαντασμένος, η μήπως καί γεμάτος φόβους
κι ἀγωνίες;

"Ομως, η ἀτολμη γυναίκα, πού δέν ἔχει ποδήματα γιά τό παιδί
της;

Πόσα βασίλεια δέν καταχτήθηκαν μέ τήν κουρελιασμένη τόλμη
της...

Δέστε, κι ἄλλο παιδί προσμένει! Κι εἰδατε τή ματιά
τοῦ ἀρρώστου σάν τοῦ λένε πώς δέ θά γιατρευτεῖ ποτέ
μά πώς θά γιατρευόταν ἂν δέν ήταν
ἀναγκασμένος νά δουλεύει; Κοιτάξτε πῶς περνάει
τούς μῆνες πού τοῦ μένουν, φυλλομετρώντας τό βιβλίο πού λέει
πῶς μπορεῖ νά γίνει τό ποσ ζωῆς η γῆ μας.

Καί μήν ξεχάστε τίς εἰκόνες στήν θόλην καί τίς ἐφημερίδες!

Δέστε πῶς περπατάνε καί μιλάνε οι δυνατοί
πού τῆς μοίρας σας τά νήματα κρατάνε στ' ἄσπρα τους χέρια
τ' ἀνελέητα.

Αύτούς, κοιτάχτε τους προσεχτικά. Καί τώρα,
φανταστεῖτε τό κάθετί πού γίνεται τριγύρω σας (ὅλο ἐτοῦτο τό
ἀντιπάλεμα)

σάν γεγονότα ίστορικά.

Γιατί ἐτσι πρέπει νά τά δείξετε στό θέατρο.

Πάλη γιά μιά δουλειά, γλυκόπικρες κουβέντες
άντρα μέ γυναίκα, καυγάδες γιά βιβλία,
καρτερικές ύποταγές κι αγριους ξεσηκωμούς, ἀπόπειρες
κι ἀποτυχίες—

ὅλα νά τά παραστήσετε σάν γεγονότα ιστορικά.
(Καὶ τοῦτο ἀκόμα, πού τώρα γίνεται δῶ πέρα, μπορεῖτε
σάν εἰκόνα νά τό δεῖτε: πῶς ἔνας συγγραφέας
ἔξοριστος σᾶς μαθαίνει
τῆς παρατήρησης τήν τέχνη).

Γιά νά παρατηρεῖς

πρέπει νά μάθεις νά συγκρίνεις. Γιά νά συγκρίνεις
πρέπει νά χεις παρατηρήσει. Μέ τήν παρατήρηση
φτάνεις στή γνώση, ἀλλά μιά κάποια γνώση χρειάζεται
γιά νά παρατηρεῖς. Κι ἀκόμα:
παρατηρεῖ στραβά ὅποιος δέν ξέρει
τί νά τίς κάνει τίς παρατηρήσεις του. Ο περβολάρης
κοιτάει τίς μηλιές του πιό προσεχτικά παρά ὁ διαβάτης.
Αλλά κανένας δέν μπορεῖ νά δεῖ τόν ἄνθρωπο σωστά, ἢν δέν ξέρει
πώς ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἡ μοίρα τοῦ ἄνθρωπου.

(1934)

ΕΤΣΙ ΠΛΑΘΕΤΑΙ Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ

[So bildet sich der Mensch]

Λέει ναι, καί λέει όχι.
Δέρνει, καί τόνε δέρνουνε.
Πάει μ' αὐτούς, πάει μ' ἔκείνους.
Ἐτσι πλάθεται ὁ ἄνθρωπος ἀλλάζοντας
κι ἔτσι γεννιέται μέσα μας ἡ εἰκόνα του.
Μᾶς μοιάζει, καί δέ μᾶς μοιάζει ὥσπόσο.

ΓΙΑ ΤΗ ΜΙΜΗΣΗ

[Über die Nachahmung]

“Οποιος μιμεῖται μόνο, χωρίς νάχει τίποτα νά πεῖ
δικό του πάνω σέ κείνο που μιμεῖται, μοιάζει
μέ τόν κακόμοιρό τό χιμπατζή
που μαϊμουδίζει τόν ἀφέντη του καθώς καπνίζει,
μά δέν καπνίζει ὁ ἴδιος. Γιατί ποτέ
ἡ μίμηση ἡ ἀστόχαστη δέν μπορεῖ νά ναι
μίμηση ἀληθινή!

ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΡΙΣΗ

[Über das Urteilen]

Καλλιτέχνες, ἐσεῖς πού μέ χαρά σας καὶ μέ πίκρα παραδίνεστε στήν χρίση τοῦ θεατῆ, ἀποφασίστε τώρα νά παραδώσετε ἀπό δῶ καὶ μπρός στήν χρίση του καὶ τὸν κόσμο πού παρασταίνετε.

Παραστῆστε αὐτό πού ὑπάρχει, ἀλλὰ παρασταίνοντάς το, δεῖξτε κι αὐτό πού δέν ὑπάρχει, μάθα μποῦσε νά ὑπάρξει καὶ θά ξτανε ὡφέλιμο. Μέσ' ἀπ' τήν ἀπεικόνισή σας πρέπει νά μάθεις θεατής νά δρᾶ πάνω σ' αὐτό πού εἰκονίζετε. Καὶ τούτη ἡ διδαχὴ ἡς εἶναι εὔχαριστη. Ή μάθηση πρέπει νά προσφέρεται σ' αν τέχνη, καὶ πρέπει ἐσεῖς σ' αν τέχνη νά διδάξετε πῶς δρᾶ κανείς πάνω σέ πράγματα κι ἀνθρώπους. Κι ἡ ἀσκηση τῆς τέχνης εἶναι πηγή χαρᾶς.

Τό δίχως ἄλλο, ζεῖτε σέ σκοτεινούς καιρούς. Βλέπετε τόν ἀνθρωπό νά τόν ἔχουν παίγνιο δαιμονικές δυνάμεις. Οι ἡλίθιοι μονάχα ζοῦν ἀνέμελοι. Καὶ πᾶν τοῦ χαμοῦ ὅσοι ναι εύκολόπιστοι. Τί ξτανε οἱ κατακλυσμοί τῆς σκοτεινῆς προϊστορίας μπροστά στίς συμφορές πού σήμερα χτυπᾶν τίς πολιτείες μας; Καὶ τί ξταν οἱ κακές σοδειές μπρός στήν ἀνέχεια πού μᾶς δέρνει ἀνάμεσα σέ τόσην ἀφθονία;

ΓΙΑ ΤΗΝ ΚΡΙΤΙΚΗ ΣΤΑΣΗ

[Über die kritische Haltung]

Τήν κριτική στάση
πολλοί τή λογαριάζουν ἄγονη.
Καὶ τοῦτο ἐπειδή τό κράτος
μένει κουφό καὶ ἀλαλο στήν κριτική τους.
Ομως ἡ στάση τούτη εἶναι ἄγονη
μόνο καὶ μόνο ἐπειδή ὅντες ἀδύναμοι. Ἡ δπλισμένη κριτική
μπορεῖ καὶ κράτη νά ξεθεμελιώσει.

Τό μέρωμα ἐνός ποταμοῦ,
τό μπόλιασμα ἐνός δέντρου,
ἡ μόρφωση ἐνός ἀνθρώπου,
ἡ ἀλλαγή ἐνός κράτους
— αὐτά εἶναι δείγματα γόνιμης κριτικῆς.
Κι εἶναι, δλα αὐτά,
καὶ τέχνης δείγματα.

Ο ΦΩΤΙΣΜΟΣ

[Die Beleuchtung]

Περισσότερο φῶς, ἡλεκτρολάγε, στή σκηνή! Πῶς θές,
δραματουργοί κι ἡθοποιοί, νά δείξουμε τ' ἀντικαθρέφτισμα
τοῦ κόσμου, μέσα στό μισοσκόταδο; Τοῦτο τό σύθαμπο
χαλεῖ σέ ύπνο. Ἐνῶ ἐμεῖς θέλουμε ξύπνιους
θεατές — κι ἀκόμα πιό πολύ: ξυπνούς! Κάν' τους
νά ὀνειρευτοῦν στό πλέριο φῶς!...

(1950)

ΘΕΑΤΡΟ

[Theater]

Μέσα στό φῶς, φτάνουν ἐκεῖνοι
πού μπορεῖς νά τους συγχινήσεις
νά τους διασκεδάσεις
νά τους ἀλλάξεις.

(1954)

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

BAYAPIA (1919-1923)

“Τιμος στὸ Θεὸ	11
Τραγούδι γιὰ τὴ μητέρα μου	12
Στὴ μητέρα μου	13
Γιὰ τὸ φτωχὸ Μπ. Μπ.	14
Γιὰ τὴν παιδοκτόνο Μαρία Φαρράρη	16

ΒΕΡΟΛΙΝΟ (1924-1932)

Γιὰ τὴ μαχροθυμία τῆς Φύσης	23
Κατακλυσμὸς	25
Γιὰ τὶς πόλεις	26
‘Οδηγία στοὺς Ἀγώτερους	27
Ἐπιτάφιο, 1919	28
“Ομως ἀκόμα καὶ κάτω ἀπὸ μᾶς	29
Αὐτὴ ἡ ἀνεργία!	30
Μπαλλάντα γιὰ τὴν ἔγχριση τοῦ κόσμου	32
Τὸ τραγούδι τοῦ ἔμπορα	34
“Αλλαξε τὸν κόσμο: τὸ χει ἀνάγκη	36
Μπαλλάντα τῆς σταγόνας στὸν ὥκεανο	37
Νυχτερινὸ ἀσυλο	39
‘Απ’ ὅλα τὰ ἔργα	40

ΕΞΟΡΙΑ: ΣΚΑΝΔΙΝΑΒΙΑ (1933-1941)

Καιρὸ πολὺ γύρευα τὴν ἀλήθεια	45
Πολλοὶ λατρεύουσε τὴν τάξη	47
Μόνο καὶ μόνο ἔξαιτίας τῆς ἀναταραχῆς	48
“Οταν οἱ κακουργίες πέφτουν σὰν δρογὴ	49
‘Ἐρωτήσεις ἐνὸς ἐργάτη ποὺ διαβάζει	50
“Αν μείνουνε τὰ πράγματα ὅπως εἰναι	52
Μόττο στὰ «Ποιήματα τοῦ Σθέντυποργχ»	53
Γερμανικὸ τραγούδι	54
Γερμανικὸ ἔγχειρίδιο πολέμου	55
‘Ἐγκώμιο στὴν ἀμφιθολία	59
Σὲ σκοτεινοὺς καιροὺς	63
Οἱ φόβοι τοῦ καθεστῶτος	64
Γιὰ τὸν ὄρο «Μεταγάστες»	67

Σκέψεις γιά τη διάρκεια τής έξορίας	68
Στη γέννηση ένδει γιού	70
Τὸ κάψιμο τῶν βιβλίων	71
Οἱ Ἐδραιοὶ, συμφορὰ γιὰ τὸ λαὸ	72
Δίκαια κυνηγημένος	74
Ἐρωτήσεις κι ἀποκρίσεις	76
Μόττο	77

ΕΞΟΡΙΑ: Η.Π.Α. (1941 - 1947)

Ὦδὴ σ' ἔναν ἀγώτερο ἀξιωματοῦχο	81
Ἡ σταυροφορία τῶν παΐδιῶν	83
Στοὺς Γερμανοὺς στρατιῶτες τοῦ Ἀνατολικοῦ Μετώπου	89
Ἡ μάσκα τοῦ κακοῦ	91
Γενιές σημαδεμένες	92
Τὸ πρώτη καιγούριας μέρας	93
Ὅταν μαθεύτηκε ἡ αἰματοχυσία τῶν Τόρηδων στὴν Ἑλλάδα	94
Ἐπιτάφιο γιὰ τὸν Μ.	95
Ἄλλα σὰν ἔφτασε στὸ Ἰκρίωμα	96
Τῆς ντροπῆς	97

ΓΥΡΙΣΜΟΣ (1948-1956)

Ἄ, ὁ καθένας ποὺ γυρνᾶ...	101
Διαπίστωση	102
Ρητά	103
Τὸ ἀλλαγμα τῆς ρόδας	104
Ἡ λύση	105
Μεγάλη ἐποχή, σπαταλημένη	106
Συμφωνία	107
Ἡ ἀλλαγὴ τῶν πραγμάτων	108
Δὲ χρειάζομαι ταφόπετρα	109

ΠΟΙΗΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ

Λόγος σὲ Δαγοὺς ἐργάτες - ἡθοποιοὺς γιὰ τὴν τέχνη	
τῆς παρατήρησης	113
Ἔτσι πλάθεται ὁ ἄνθρωπος	116
Γιὰ τὴ μίμηση	117
Γιὰ τὴν κρίση	118
Γιὰ τὴν κριτικὴ στάση	119
Ο φωτισμὸς	120
Θέατρο	121

ΤΑ ΠΟΙΗΜΑΤΑ
ΤΟΥ
ΜΠΕΡΤΟΛΤ ΜΠΡΕΧΤ
ΣΕ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ
ΜΑΡΙΟΥ ΗΛΩΡΙΤΗ
ΞΑΝΑΤΥΠΩΘΙΚΑΝ
ΤΟΝ ΟΚΤΩΒΡΙΟ ΤΟΥ 2000
ΣΤΟ ΛΙΘΟΓΡΑΦΕΙΟ
Χ. ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΣ -
Δ. ΣΙΤΑΡΑΣ - Σ. ΖΑΧΑΡΟΠΟΥΛΟΥ
ΓΙΑ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟ ΤΩΝ
ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΘΕΜΕΛΙΟ